

Alicja Łuczyńska

Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

biblioteka@muzeum.olsztyn.pl

 ORCID 0000-0002-4096-6569

<https://doi.org/10.33077/uw.25448730.zbkh.2022.727>

Księgozbiór Johanna Graumanna (1487–1541) w zbiorach Biblioteki Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie – charakterystyka kolekcji

The book collection of Johann Graumann (1487–1541)
in the collection of the Library of the Museum of Warmia
and Masuria in Olsztyn – characteristics of the collection

Abstract: The library of the Museum of Warmia and Mazury in Olsztyn has a rich collection of old prints. Among them, volumes once belonging to the Königsberg preacher Johann Graumann (1487–1541), known under the pseudonym Poliander, have been identified. There are 28 volumes with 157 bound titles. The theologian's private library numbered nearly 1,000 copies. After his death, it was handed over to the care of the Königsberg City Council. In accordance with his will, the volumes initiated the Königsberg City Library (Stadtbibliothek Königsberg). After the end of the Second World War, the Königsberg book collection was dispersed. As a result of a campaign to secure cultural property in the former East Prussian territories, several dozen volumes of Königsberg provenance found their way to the MWiM Library in Olsztyn. The rest of J. Graumann's book collection was transported, among others, to the University Library of the Nicolaus Copernicus University in Toruń.

Key words: Johann Graumann (1487–1541) – Stadtbibliothek Königsberg – Library of Museum of Warmia and Masuria in Olsztyn – old prints – dispersed book collections

Słowa kluczowe: Johann Graumann (1487–1541) – Stadtbibliothek Königsberg – Biblioteka Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie – stare druki – księgozbiory rozproszone

Biblioteka Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie swoją działalność rozpoczęła w 1945 r. Jej siedzibą, do czasów obecnych, jest XIV-wieczny zamek gotycki, będący niegdyś siedzibą administratorów dóbr kapituły warmińskiej. Gromadzony tu księgozbiór składa się głównie z materiałów dotyczących historycznych terenów Polski północno-wschodniej. Obecnie zbiór liczy ponad 68 tys. książek i 2230 tytułów czasopism o znaczącej wartości naukowej. Szczególnie wyjątkową i bezcenną częścią zasobu są zbiory specjalne: rękopisy i stare druki. Pierwsze z nich to przede wszystkim spuścizny osób związanych z regionem Warmii i Mazur, między innymi: Hieronima Skurpskiego (1914–2006)¹. Stare druki to ponad 2 tys. unikatowych egzemplarzy. Pośród nich wyodrębniono kolekcję druków będących niegdyś własnością reformatora, humanisty i kaznodziei królewieckiego Johanna Graumanna (1487–1541)², znanego pod pseudonimem Poliander. Liczy ona 28 woluminów, zawierających w sumie 157 tytułów. Druki te do Muzeum trafiły w wyniku akcji zabezpieczania dóbr kultury prowadzonej na terenach byłych Prus Wschodnich po zakończeniu II wojny światowej. Informacje na temat zbiorów królewieckich przynosi raport Jana Grabowskiego (1882–1950)³ – przewodniczącego Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie. W sprawozdaniu z 8 IX 1945 r. pisze on: „[...] przekonałem się, iż Niemcy wywieźli z Królewca, prawdopodobnie w obawie przed zniszczeniem wojennym wszystkie biblioteki, jako Miejską, Towarzystwa Prussia oraz Uniwersytecką i rozparcelowali je pomiędzy dwory na obszarze powiatu morąskiego. Na olbrzymi zbiór ksiąg z bibliotek

---

1 Urodził się w 1914 r. we wsi Skurpie, zmarł w 2006 r. w Olsztynie; artysta plastyk, malarz, historyk sztuki, działacz społeczno-kulturalny, w okresie powojennym organizator i animator życia kulturalnego na Warmii i Mazurach, pierwszy dyrektor Muzeum Mazurskiego. Współautor i inicjator wielu wystaw i przedsięwzięć muzealnych, w latach 1946–1957 prezes olsztyńskiego Oddziału Związku Polskich Artystów Plastyków, od 1964 r. dyrektor olsztyńskiego Biura Wystaw Artystycznych. Należał do grona założycieli Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Pojezierze” oraz Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, zob. J. Cygański, *Hieronim Skurpski (1914–2006)*, „Rocznik Olsztyński” 2009, t. 18, s. 449–453.

2 C. Krollmann, *Johannes Poliander und sein Freundeskreis*, „Mitteilungen des Vereins für die Geschichte von Ost – und Westpreußen” 1941, Jg. 16, nr 2/3, s. 20–27; *Geschichte der Stadtbibliothek zu Königsberg*, hrsg. C. Krollmann, Königsberg 1929, s. 9; P.G. Thielen, *Poliander (Graumann)*, *Johannes*, [w:] *Altpreuussische Biographie*, Bd. 2, Marburg/Lahn 1967, s. 513; [online] <https://portal.dnb.de/opac.htm?method=simpleSearch&cqlMode=true&query=idn%3D101016603> [dostęp 13.10.2022].

3 Urodził się w 1882 r. w Rawie, zmarł w 1950 r. w Warszawie. Znany był przed wojną przede wszystkim jako pedagog, autor książki dla dzieci, działacz niepodległościowy. W 1945 r. stanął na czele Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie podlegającego dr. Jakubowi Prawinowi – pełnomocnik Rządu RP na Okręg Mazurski, zob. J. Chłosta-Zielonka, *Działalność Jana Grabowskiego w Olsztyńskim w latach 1945–1947 w świetle sprawozdań dla Ministerstwa Kultury i Sztuki*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2004, nr 3, s. 361–372; I. Lewandowska, *Trudne dziedzictwo ziemi. Warmia i Mazury 1945–1989*, Olsztyn 2012, s. 77; T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*, Warszawa 1983, s. 119.

królewieckich trafiłem w opuszczonych i zrujnowanych dworach: Jarnołtowo, Budwity. Pobieźnie obliczając, pozwolę oznaczyć liczbę tomów na kilkanaście tysięcy. Są to dzieła pierwszorzędnej jakości, druki z XVI, XVII i XVIII w. Oprawne w piękne współczesne okładki. Oczywiście zbiory książek zabezpieczyłem i zwożę je do Olsztyna, do tymczasowej zbiornicy na Zamku”⁴.

Celem niniejszego artykułu jest scharakteryzowanie, nieopisanego dotychczas, kolekcji woluminów proveniencji J. Graumanna. W zamieszczonych na końcu artykułu zestawieniach (Załączniki nr 1–4), wymieniono wszystkie dzieła. W tabelach uwzględniono dane bibliograficzne: autor, tytuł, miejsce wydania, nazwisko drukarza/nakładcy, rok edycji oraz paginację. Woluminy pogrupowano pod względem tematyki, a uporządkowano je według nadanych bibliotecznych numerów inwentarzowych. Dodatkowo, w trakcie analizy zbioru autorka artykułu starała się wyszukać owe pozycje w katalogach międzynarodowych: Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts (VD 16), WorldCat (OCLC) oraz Bayerische Staatsbibliothek (BSB). Odnalezione druki oznaczone zostały odpowiednimi numerami identyfikacyjnymi.

Catalogus librorum qui conseruantur in Bibliotheca Ecclesiae parochialis veteris urbis Regiomontanae ex Testamento Reuerend: D. Joannis Poliandri vel Grauman autorstwa Heinricha Zella – bibliotekarza biblioteki zamkowej księcia Albrechta, jest spisem całego księgozbioru zgromadzonego przez J. Graumanna, który liczył blisko tysiąc tomów⁵. Rejestr ukazał się jako dodatek do wydanej w 1929 r. książki autorstwa Christiana Krollmanna – dyrektora Stadtbibliothek Königsberg. Jest to najobszerniejsza wydana dotychczas monografia opisująca historię Biblioteki Miejskiej w Królewcu⁶.

J. Graumann urodził się w 1487 r. w Neustadt w Niemczech. Pochodził z rodziny rzemieślniczej. Swoją edukację rozpoczął w 1504 r. w Lipsku. W 1516 r. uzyskał godność magister artium⁷. Ciekawostką jest fakt, że w trakcie studiów zajmował się tłumaczeniami. Przełożył między innymi z języka łacińskiego na niemiecki dzieło medyczne autorstwa Arnolda de Villanova (1235–1313)

4 B. Michalska, *Z historii zbiorów Biblioteki Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Komunikat*, [w:] *Zabytkowe zbiory biblioteczne w województwie warmińsko-mazurskim. Stan zachowania*, red. Z. Jaroszewicz-Pierśławcew, D. Konieczna, Olsztyn 2015, s. 39.

5 *Geschichte der Stadtbibliothek...*, s. 1–66.

6 Na temat Biblioteki zob. E. Chwalewik, *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*. T. 1, Warszawa–Kraków, 1926–1927, s. 267–268; G.C. Pisanski, *Entwurf einer preussischen Literärgeschichte in vier Büchern*, hrsg. V.R. Philippi, Königsberg 1886; L. Arbusow, *Ueber einige Stammbücher in der Stadtbibliothek zu Königsberg*, „Jahrbuch für Genealogie, Heraldik und Sphragistik” 1895, s. 157–162.

7 *Geschichte der Stadtbibliothek...*, s. 9.

*Bone valetudinis Cura seu Regimen sanitatis Salernitanum*⁸. Po ukończeniu studiów został nauczycielem, a następnie rektorem szkoły św. Tomasza w Lipsku. W 1519 r. brał czynny udział w lipskiej dyspacie religijnej. Pełnił tam funkcję sekretarza katolickiego duchownego Johanna Ecka, który prowadził polemikę z przedstawicielami ruchu reformacyjnego. Argumenty wysunięte przez Martina Lutera, Andreasa Bodensteina (zwanego Karlstadtem) i Philippa Melanchtona, wywołały u J. Graumanna wątpliwości co do słuszności stanowiska Kościoła katolickiego. Odtąd głoszone przez niego kazania stawały się coraz bardziej krytyczne wobec oficjalnej nauki Kościoła. Doprowadziło to do jego napiętych stosunków z katolickim księciem Georgem der Bärtige. Ostatecznie duchowny zdecydował się opuścić Lipsk. Udał się do Wittenbergi, Würzburga nad Menem, a następnie Norymbergii, gdzie mianowany został kaznodzieją kościoła św. Klary⁹. W 1525 r. wyjechał do Królewca. Objął tam funkcję pastora kościoła na Starym Mieście¹⁰. Powierzono mu również funkcję rektora szkoły łacińskiej, w której prowadził wykłady przygotowujące na studia uczniów pochodzących z pruskich rodzin szlacheckich¹¹. Poliander w Prusach cieszył się dobrą reputacją. Do kręgu jego znajomych i przyjaciół należeli: Johann Briessmann, radca książyce Johann Reinecke, pisarz i burmistrz Starego Miasta Johann Beler czy diakon przy katedrze Paul Pole¹². Utrzymywał dobre stosunki z humanistami katolickimi, między innymi z biskupem Janem Dantyskiem. Był bliskim doradcą księcia Albrechta Hohenzollerna. Towarzyszył mu w podróżach dyplomatycznych¹³, a z czasem zaczął pełnić również funkcję jego „eksperta książkowego”¹⁴.

Tuż przed śmiercią J. Graumann kuratelę nad swoim prywatnym księgozbiorem przekazał Radzie Miejskiej Królewca¹⁵. Miała ona zaopiekować się zbiorem oraz zająć się stworzeniem królewskiej biblioteki publicznej. Zaznaczyć tu jednak trzeba, że termin „biblioteki publicznej” odnosił się w XVI w. do księżnic przeznaczonych wyłącznie dla określonej warstwy społecznej. Nie był udostępniany dla ogółu społeczeństwa¹⁶. Woluminy złożone zostały w wieży kościoła staromiejskiego. Zgodnie z protokołem przekazania kolekcja Poliandra

8 Tamże, s. 10.

9 Tamże, s. 12.

10 J. Mańk, *Moje Prusy, moje Mazury. Szkice z dziejów Prus Książęcych, Królewca i Mazur*, Dąbrówno 2009, s. 242.

11 *Geschichte der Stadtbibliothek...*, s. 16.

12 C. Krollmann, *Johannes Poliander und...*, s. 24–25; J. Tondel, *Biblioteka Zamkowa (1529–1568) księcia Albrechta Pruskiego w Królewcu*, Toruń 1992, s. 168.

13 J. Mańk, *Prusy Książęce a Prusy Królewskie w latach 1525–1548*, Warszawa 1976, s. 36.

14 J. Tondel, dz. cyt., s. 168.

15 *Urkundenbuch zur Reformationgeschichte des Herzogthums Preussen*. Bd. 3: *Urkunden*. T. 1: *1523 bis 1541*, hrsg. P. Tschackert, Leipzig 1890, s. 434.

16 J. Tondel, dz. cyt., s. 139.

składała się z 398 książek oprawionych, 598 książek nieoprawionych oraz 15 tablic kosmograficznych¹⁷. Spis ten sporządzony został przez J. Briesmanna, a następnie skopiowany przez królewieckiego urzędnika miejskiego. Niestety te dwa dokumenty nie zachowały się do czasów współczesnych. W 1560 r. Rada Miejska zleciła ponowną inwentaryzację księgozbioru z powodu jego przemieszczenia. Wykonanie nowego spisu powierzono H. Zellowi. Rejestr ten nieznacznie różnił się od poprzednich. Liczba oprawionych ksiąg wynosiła teraz 429, czyli o 31 więcej. Nieoprawionych spadła natomiast do 429. Z postanowień testamentowych J. Graumanna Rada Miejska Królewca wywiązała się dopiero na początku XVIII w. W 1718 r. Biblioteka udostępniona została czytelnikom. Sześć lat później, po połączeniu Starego Miasta, Knipawy oraz Lipnika w jeden organizm miejski, stała się Biblioteką Miejską Królewca¹⁸. Funkcjonowała do zakończenia II wojny światowej, a jej zbiory liczyły wówczas około 140 tys. druków¹⁹.

Przechowywane w zbiorach Biblioteki Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie woluminy, zidentyfikowane jako własność J. Graumanna, charakteryzują się trzema znakami własnościowymi. Pierwszy z nich to motto „OMNIS LEGENDI LABOR LEGENDO SUPERATUR” oraz zapis proveniencyjny „JOANNIS GRAUMAN SIBI ET AMICIS COMPARABAT”²⁰, kreślone na wyklejkach, bądź kartach tytułowych woluminów (Fot. 1). W zbiorach Biblioteki MWiM znajduje się siedem klocków introligatorskich z takimi zapisami²¹. Drugim znakiem własnościowym jest ekslibris Biblioteki Starego Miasta Królewca (Fot. 2). Zaprojektowany w drugiej połowie XVII w. w technice drzeworytniczej, imituje starą pieczęć o średnicy 50 mm. W otoku widnieje napis „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT”²², a w środku znajduje się herb Starego Miasta. Księgoznak ten odnajdujemy we wszystkich interesujących nas egzemplarzach. Umieszczany był jedynie na pierwszej karcie tytułowej współoprawnych dzieł, co przy zmianie opraw sprawiało, że część druków stawała się anonimowa pod względem proveniencyjnym. W zbiorach Biblioteki MWiM znajduje się jeden klocek introligatorski, w którym tylko dwa druki pierwotnie należały do Poliandra²³. Na karcie jednego z nich widnieje wspomniany ekslibris²⁴. Trzecim wyróżnikiem księgozbioru J. Graumanna są sygnatury (cyfry

17 *Geschichte der Stadtbibliothek...*, s. 6.

18 J. Tondel, *Książka w dawnym Królewcu Pruskim*, Toruń 2001, s. 279.

19 Tamże.

20 J. Tondel, *Biblioteka Zamkowa...*, s. 169; *Geschichte der Stadtbibliothek...*, s. 9.

21 Sygn. St.Dr. 94 – St.Dr. 97; St.Dr. 99 – St.Dr. 100; St.Dr. 141 – St.Dr. 148; St.Dr. 461 – St.Dr. 462; St.Dr. 473 – St.Dr. 480; St.Dr. 1177 – St.Dr. 1178; St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188.

22 J. Tondel, *Książka w dawnym...*, s. 279.

23 Sygn. St.Dr. 191 – St.Dr. 210.

24 Sygn. St.Dr. 200.

rzymskie) zapisane czarnym atramentem na brzegach kart woluminów (Fot. 3). Ich analiza, wykonana przez autorkę niniejszego artykułu, wskazuje iż odpowiadają one pozycjom zawartym w XVI-wiecznym spisie H. Zella.

Księgozbiór J. Graumanna pod względem tematyki podzielić można na cztery zasadnicze działy. Są to: literatura protestancka, dzieła humanistów renesansowych, piśmiennictwo dotyczące historii i filozofii starożytnej oraz słowniki i grecko-łacińskie leksykony językowe. Dopelnieniem była twórczość własna Poliandra, której nie odnajdujemy w zbiorach specjalnych Biblioteki MWiM²⁵.

Literatura protestancka

Stanowi 51% kolekcji J. Graumanna. Jest to 81 tytułów oprawionych w 13. klockach introligatorskich (Załącznik nr 1). Są to dzieła 32 autorów, między innymi: M. Lutra, Georga Spalatina, Andree Osiandera czy Martina Buceara. Najwięcej znajdujemy tu dzieł autorstwa Andreea Karlstadta i Philippa Melanchtona. 23 tytuły autorstwa pierwszego z nich oprawione zostały w jeden klocek introligatorski (pozycje 8–30)²⁶. Opublikowano je między 1519 a 1522 rokiem. Dwa z nich wydane zostały w Lipsku w drukarni Melchiora Lottera. Resztę druków wydrukowano w Wittenberdze w oficynach M. Lottera, Johanna Rhau-Grunenberga i Nichela Schirlentza. Adligat ten uzupełniony został pracą Hieronymusa Emsera (pozycja 31)²⁷, która odnosi się do traktatu o obrazoburstwie A. Karlstadta²⁸.

Dzieła autorstwa P. Melanchtona odnajdujemy w trzech klockach introligatorskich²⁹. Jest to w sumie siedem tytułów (pozycje 44, 45, 46, 62, 63, 77, 78). Trzy najstarsze wydrukowane zostały w latach 20. XVI w. Dwa z nich wydano w Norymberdze (pozycja 44, 45)³⁰. Trzeci wyszedł spod prasy erfurckiej oficyny Johanna Loersfelda (pozycja 46)³¹. Kolejne dwa druki autorstwa P. Melanchtona współoprawne są z dziełami M. Lutra (pozycja 62, 63)³². Pozostałe druki

25 *Geschichte der Stadtbibliothek...*, s. 16.

26 Sygn. St.Dr. 36 – St.Dr. 59.

27 *Vorantwortung auff das ketzerische buch Andree Carolstats von Abthueung der Bilder Man findet ouch hier inn ein wenig von beiderley gestalt des hochwirdige[n] Sacrame[n]ts. Obiter*, [Leipzig] : [Landsberg Martin], 1522 (sygn. St.Dr. 59).

28 M. Gołda-Sobczak, *Zwalczanie kultu obrazów w dobie reformacji*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2017, t. 69, z. 2, s. 255–269.

29 Sygn. St.Dr. 161 – St. Dr. 169; St.Dr. 216 – St. Dr. 230; St.Dr. 483 – St. Dr. 487.

30 *Magno vsi fvtvrvs index locorum commvnivm Theologiae*, [Nürnberg] : [s.n.], 1523 (sygn. St.Dr. 161); *Theologicae hypotyposes Philip. Melan.*, [Nürnberg]: Petreius Johannes, 1523 (sygn. St.Dr. 162).

31 *Philips Melanchthons gemeyne anweyssonng ynn die heylige schrift*, Erfurd : Loersfeld Johannes, 1526 (sygn. St.Dr. 163).

32 *Causae Qvare Synodvm Indictam a Romano Pontifice Paulo. III. recusarint, Principes, Status & Ciuitates Imperij, profitentes puram & Catholicam Euangelij Doctrinam*, Vitebergae : Rhau

dotyczą dysputy religijnej prowadzonej w Ratyzbonie w 1541 r. (pozycje 77, 78)³³. Oprawiono je wraz z pracami M. Bucera, które tyczą się tego samego tematu. Problematykę polemik religijnych odnajdujemy również w pracach Erharda Hegenwalda (pozycja 39)³⁴, Johanna Fabriego (pozycja 40)³⁵ i Ulricha Zwingliego (pozycja 41)³⁶.

W kategorii literatury protestanckiej należy zwrócić jeszcze uwagę na adligat składający się z dzieł trzech autorów. Humanisty Claude'a de Seyssela, angielskiego teologa i reformatora Johna Wycliffa oraz czeskiego duchownego Jana Husa³⁷. Pierwszy z nich poruszył tematykę waldensów, czyli ugrupowania religijnego, potępionego i prześladowanego przez inkwizycję (pozycja 7)³⁸. Praca J. Wycliffa (pozycja 1)³⁹ jest podsumowaniem jego poglądów religijnych. J. Hus natomiast w swoim trytomowym dziele (pozycje 2–4)⁴⁰ przedstawił postać Antychrysta, którego utożsamia z antypapieżem. Ów klocek introligatorski pokazuje, z jaką uważnością Poliander grupował dzieła gromadzonych przez siebie twórców. Wskazuje na to przede wszystkim scalenie utworów J. Wycliffa i J. Husa. Wiemy bowiem, że poglądy angielskiego reformatora miały znaczący wpływ i były inspiracją do działań czeskiego duchownego.

Georg, 1537 (sygn. St.Dr. 227); *Causae qvare et amplexae sint, et retinendam, dvcant doctrinam, quam profitentur Ecclesiae, quae confessionem Augustae exhibitam Imperatori sequuntur & quare iniquis iudicibus collectis in synodo Tridentina, ut vocant, non sit adsentiendum*, Vitebergae : Klug Josef, 1546 (sygn. St.Dr. 228).

33 *Acta in conventu Ratisbonensi*, Viteberge : Klug Joseph, 1541 (sygn. St.Dr. 483); *Colloquium Vvormaciense Institutvm Anno M.D.XL. auctoritate Inuictiss. Imp. Caroli Quinti Augusti ad dirimendas controuersias Ecclesiasticas*, Vitebergae : Klug Joseph, 1542 (sygn. St.Dr. 484).

34 *Handlung der Versamlung in der loeblichen Statt Zurich uff den xxix. Tag Jenners : vonn wegen des heyligen Evangelii zwischen der ersamen treffentlichen Bottschaft von Costentz Huldrychen Zwinglii*, Zürich : Froschauer Christoph, 1523 (sygn. St.Dr. 131).

35 *Ain warlich Underrichtung, wie es zu Zürich auff den neünundtzwetzigsten Tag des Monats Januarii nechstverschieden ergangen sey*, [Freiburg] : [Wörlin], [1523?], (sygn. St.Dr. 132).

36 *Usslegen und gründ der schlussreden oder Artickli durch Huldrychen Zwingli Zürich uff den XIX. tag Jenners im MDXXIII. jar ussgangen*, Zürich : Froschauer Christoph, 1523 (sygn. St.Dr. x 133).

37 Sygn. St.Dr. 25 – St.Dr. 31.

38 M. Lambert, *Herezje średniowieczne. Od reformacji gregoriańskiej po reformację*, Gdańsk–Warszawa 2022, s. 99–132; C. de Seyssel, *R.P. Clavdii Scysselli archiepiscopi Taurinensis adversvs errores et sectam Valdensivm dispvtationes per quam eruditae ac piae*, Parrisij : Chaudière Regnault, 1520 (sygn. St.Dr. 31).

39 *Io. Viclefi viri vndiqvague pijs. Dialogoru[m] libri q[ua]ttuor quoru[m] primus diuinitate[m] : & ideas tractat...*, [Worms] : Schöffner Peter, 1525 (sygn. St.Dr. 25).

40 Sygn. St.Dr. 26 – St.Dr. 28.

Dzieła humanistów renesansowych

To 35 tytułów, które stanowią 23% całego zbioru Poliandra (Załącznik nr 2). Są to autorskie traktaty, tłumaczenia, bądź redakcje tekstów w sumie 18 różnych autorów. Przeważają dzieła włoskich humanistów między innymi Giovanniego Pontano, Bartolomeo Zambertiego, Francesco Filelfo oraz Giovanniego Francesco Pico della Mirandola. Znaleźć tu można tekst i dwie redakcje autorstwa Ulricha von Huttena. Znacząco wyróżnia się natomiast ilość dzieł Desideriusa Erasmosa. Druki te znajdują się w czterech różnych adligatach (pozycje 82–92, 93–94, 104, 110–116)⁴¹. Są to jego autorskie teksty, między innymi rozprawa filozoficzna *Moriae encomium* (pozycja 84)⁴² wydana w 1511 r. oraz panegiryk poświęcony księciu Philippowi I von Kastilien (pozycja 94)⁴³. W adligatach znajduje się również sześć wykonanych przez niego tłumaczeń. Są to przekłady sztuki Lucjusza Annusza Seneki (pozycja 111)⁴⁴, Plutarcha (pozycja 107)⁴⁵ czy interpretacja dialogów rzymskiego retora i satyryka Lukiana z Samosat (pozycja 93)⁴⁶.

Poliander wnikliwie studiował twórczość filozofa. Świadczą o tym pozostawione na kartach traktatów liczne rękopiśmienne notacje. Ich liczbą wyróżnia się zwłaszcza rozprawa dotycząca ascezy i pobożności chrześcijan (pozycja 110)⁴⁷. Widoczne są tam zapisy skreślone czarnym i czerwonym atramentem, podkreślenia tekstu oraz namalowane na marginesach manicule.

Piśmiennictwo dotyczące starożytności

Stanowi 14% całej kolekcji (Załącznik nr 3). W kategorii tej znajdują się tłumaczenia greckich i rzymskich filozofów oraz tytuły opisujące historię czasów antycznych. Oprócz wymienionych wyżej tłumaczeń Desideriusa Erasmosa,

41 Sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14; St.Dr. 15 – St.Dr. 16; St.Dr. 120 – St.Dr. 121, St.Dr. 474 – St.Dr. 480.

42 Sygn. St.Dr. 4.

43 *Ad illustrissimu[m] principem Philippu[m] Austriae ducem, Maximiliani Caesaris filium, de triumphali projectione Hipaniensi, de[que] felici in patriam reditu, Panegyricus Erasmi Roterodami*, [Paris]: Bade Josse, 1504 (sygn. St.Dr. 16).

44 *In hoc opere contenta Ludus L. Annaei Senecae, de morte Claudii Caesaris : nuper in Germania repertus, cum scholiis Beati Rhenani. Synesius Cyrenensis De laudibus calvitii*, Basileae : Froben Johann, 1515 (sygn. St.Dr. 473).

45 *Plutarchi Chaeronensis de tuenda bona valetudine precepta : Erasmo Roterodamo interprete*, Coloniae: Corneliu[m], 1514 (sygn. St.Dr. 143).

46 *Luciani Erasmo interprete Dialogi & alia emuncta : quorum quaedam recentius quaedam annos abhinc octo sunt versa[e] : sed nuper recognita[e] : vt indice ad finem apponendo declarabimus*, Parrhisii : Bade Josse, 1514 (sygn. St.Dr. 15).

47 *D. Erasmi, Roterodami Viri vndecunq[ue] doctissimi Lucubrations: quarum Index positus est facie sequenti*, Argentina : Schürer Matthias, 1515, (sygn. St.Dr. 474).

w zbiorach Biblioteki MWiM znaleźć można przekłady Homera (pozycja 123)⁴⁸ czy Hipokratesa (pozycja 127)⁴⁹. Ciekawym drukiem jest przekład *Rozmów tuskulańskich* Marcusa Tulliusa Cicerona (pozycja 121)⁵⁰ wydrukowany w układzie *modus modernus*⁵¹. Publikacje opowiadające historię starożytną znajdują się w czterech klockach introligatorskich (pozycje 118–120, 125–130, 131–133, 134–138)⁵². Są to wydawnictwa dotyczące wojny trojańskiej (pozycja 120)⁵³, historii Grecji (pozycja 118, 119)⁵⁴, sprzysiężenia Katyliny (pozycja 131)⁵⁵ czy historii rodu Batawów (pozycja 132)⁵⁶.

Grecko-łacińskie leksykony językowe

W zbiorach muzealnej Biblioteki znajduje 18 leksykonów językowych proveniencji J. Graumanna (Załącznik nr 4). W zbiorze tym odnaleźć można tytuły autorstwa między innymi Theodorosa Gazy (pozycje 150, 153, 154)⁵⁷, Jacoba Wimphelinga (pozycja 141)⁵⁸ czy Ottmara Lusciniusa (pozycje 149, 156)⁵⁹. Wydawnictwa dotyczą retoryki, semantyki i gramatyki języka łacińskiego. Natomiast dwa adligaty w całości poświęcone są gramatyce języka greckiego (pozycja 149–151, 152–157)⁶⁰. Wydrukowano je w całości, bądź częściowo, grecką czcionką tak, jak w przypadku druków wydanych przez paryskiego

48 *Homeri: grecoru[m] poetaru[m] clarissimi Yliadu[m] opus per pindaru[m] thebanu[m]: e greco in latinum traductum*, Lipszk : Herbipolen(sis) Martinus, 1507 (sygn. St.Dr. 120).

49 *Hippocrates De Praeparatione hominis, ad Ptolemaeum regem*, Tubingæ : Anshelm Thomas, 151 (sygn. St.Dr. 145).

50 *Commentarii questionum Tusculanarum*, Parhisu: Petit Jean, 1509 (sygn. St.Dr. 75).

51 Układ druku, w którym tekst właściwy znajduje się na środku strony i otoczony jest komentarzem. Fragment komentowany drukowany był większymi, a komentarz mniejszymi czcionkami, zob. H. Szwejkowska, *Książka drukowana XV–XVIII wieku. Zarys historyczny*, Wrocław–Warszawa 1983, s. 60

52 Sygn. St.Dr. 73 – St.Dr. 74A, St.Dr. 142 – St.Dr. 148, St.Dr. 216 – St.Dr. 230, St.Dr. 748 – St.Dr. 752.

53 *Dictys Cretensis de historia belli Troiani et Darses Priscus de eadem Troiana*, Venetiarum: Pensi Cristoforo de, 1499 (sygn. St.Dr. 74A).

54 *Herodoti Halicarnasseti Thvrii Histori[a]e parentis memoratissimi Noue[m] Mus[a]e*, Parisijs : Petit Jean, 1510 (sygn. St.Dr. 73); *Herodiani Historici Graeci libri octo*, Argentorati : Schürer Matthias, 1513 (sygn. St.Dr. 74).

55 *Constantii Felicii Dvrantini Virivsqve Ivris Periti, De Coniuratione L. Catilinae, Liber unus: Omnibus doctæ historiæ ornamentis decoratus, lectu proinde maxime dignus, utilis, ac iucundus*, Lipsiae : Blum Michael, 1535 (sygn. St.Dr. 219).

56 *Historia Batavica vna cum regvm principvm, illvstrivm scriptorvm, oppidorvm, gentis, nominibvs, a Batone primo rege, ad Carolvm gendrivm...*, Marpvgica : [Rhode Franz], 1533 (sygn. St.Dr. 220).

57 Sygn. St.Dr. 1178, St.Dr. 1183, St.Dr. 118.

58 Sygn. St.Dr. 21.

59 Sygn. St.Dr. 1177 – St.Dr. 1179, St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188.

60 Sygn. St.Dr. 1177 – St.Dr. 1179, St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188.

drukarza Gillesa de Gourmont (pozycje 150–152)⁶¹. Na kartach leksykonów widoczne są ślady intensywnego użytkowania. Znajdują się tam liczne zapiski rękopiśmienne. Poza tym na marginesach widnieją odręcznie narysowane manicule, a wersy tekstu są wielokrotnie podkreślane i zaznaczone.

Język publikacji

Zdecydowana większość tytułów wydana została w języku łacińskim. Są to 122 woluminy, które stanowią aż 78% wszystkich druków. 16% kolekcji to woluminy wydane w języku niemieckim. Pozostałe tomy to druk mieszany łacińsko-grecki. Dwa tytuły wydrukowane zostały w całości grecką czcionką.

Grafika

Kilka druków z księgozbioru Poliandra wyróżnia się bogatszą i bardziej urozmaiconą szatą graficzną. Są to egzemplarze z ozdobnymi kartami tytułowymi, posiadające dekoracyjne obramowania czy ornamentowe inicjały. W tomach odnaleźć można ilustracje drzeworytnicze. W opisywanych starych drukach znajdują się również sygnety drukarskie 19 różnych drukarzy.

Typografia i geografia wydań

Analiza typograficzna kolekcji Poliandra wskazuje na to, że druki przez niego gromadzone pochodzą z 25 różnych poligrafii (Załącznik nr 5). Spośród nich większość wydanych zostało w drukarniach na terenie niemieckiego obszaru językowego. Reszta to warsztaty znajdujące się między innymi w Paryżu, Pradze czy Rzymie. Tylko jeden druk pochodzi z Krakowa i wydany został w drukarni Floriana Unglera (pozycja 138)⁶².

Oprawy

Okladziny tomów wykonane zostały z desek, które obleczono jasną lub ciemną, brązową skórą (Załącznik nr 6). Większość to oprawy pełne, a 11 spośród nich to oprawy mnisze. Trzy woluminy oprawiono na nowo, w tekturę. Obwoluty ozdabiane były ślepymi tłoczeniami, które obecnie są powycierane i ledwo widoczne. Klocki introligatorskie przeważnie pozbawione są metalowych zapinek lub rzemiennych wiązań. Trzy oprawy znacząco wyróżniają się wśród

---

61 Sygn. St.Dr. 1178 – St.Dr. 1182.

62 *Octauij Cleophili Phanensis poete venustissimi De poeta[rum] cetu libellus*, Cracome : Ungler Florian, 1511 (sygn. St.Dr. 752).

opisywanych. Pierwsza z nich ozdobiona jest ślepymi tłoczeniami w kompozycji ramowej. Na jej górnej okładzinie wytłoczony został skrócony tytuł dzieła: „ACTA ET COLL. RATIS. DE VER. ECCLESIARVM RECONCILIAT” (Fot. 4)⁶³. W drugim adligacie widoczne są karty przybyszowe, które wykonane zostały ze średniowiecznej makulatury. Natomiast wyklejki to przecięta na pół karta pergaminowa z wydrukowanym wierszem Andrzeja Trzecieckiego (1525–1548) *De operis huius editione carmen* (Fot. 5)⁶⁴. Na górnej okładzinie trzeciej oprawy również widnieją tłoczenia. Są to złożone napisy: „I.N.R.I” oraz „HOMERVS MCCCCXV” (Fot. 6). Okładzina ta wykonana została w warsztacie warmińskim⁶⁵. Jest to jedyna oprawa w zbiorze Poliandra, która została zidentyfikowana i przypisana do konkretnej pracowni intrologatorskiej. Pozostałe wymagają identyfikacji i szczegółowych badań tegumentologicznych.

Podsumowanie

Scharakteryzowane powyżej woluminy stanowią niewielką część zgromadzonego przez J. Graumanna księgozbioru. Przeanalizowane druki, przechowywane w Bibliotece MWiM w Olsztynie, pozwalają jednakże na zaznajomienie się z tematyką gromadzonych przez niego wydawnictw. Analiza kolekcji daje wyraźny podział na literaturę związaną z szeroko pojętą XVI-wieczną tematyką religijną oraz pokazuje jego zainteresowanie sztuką i historią antyczną.

Kolekcja Poliandra, będąca częścią zasobu Stadtbibliothek Königsberg, tak jak i innych bibliotek królewieckich, po zakończeniu II wojny światowej uległa rozproszeniu. Woluminy zidentyfikowane jako własność J. Graumanna znajdują się obecnie w Bibliotece Gdańskiej PAN czy Bibliotece Narodowej w Warszawie. W Bibliotece Uniwersyteckiej UMK w Toruniu fragmenty Miejskiej Biblioteki Królewca stanowią pokaźny zbiór ponad 2000 pozycji w około 2000 woluminach⁶⁶. Do zidentyfikowania wszystkich zachowanych starych druków, ze zbiorów Poliandra potrzebna jest kwerenda w innych księżnicach, ośrodkach czy bibliotekach muzealnych⁶⁷. Pozwoliłoby to na wskazanie

---

63 Sygn. St.Dr. 483 – St.Dr. 487.

64 Sygn. St.Dr. 748; G. Jurkowlaniec, *Apologia reformacji, panegiryk dla tłumacza i epitaforium dla korektora. Jeszcze jeden nieznamy wiersz Andrzeja Trzecieckiego*, „Pamiętnik Literacki” 2020, z. 2, s. 213–225.

65 Sygn. St.Dr. 120 – St.Dr. 121; E. Chlebus, *Śladami intrologatorstwa warmińskiego. O późnogołębińskim warsztacie przypisywanym do Lidzbarka*, [w:] *Intrologatorzy i ich klienci*, red. A. Wagner, Toruń 2017, s. 25–48; Identyfikacja nastąpiła w trakcie kwerendy prowadzonej przez Panią dr Ewę Chlebus – konserwatora zbiorów zabytkowych w Bibliotece Elbląskiej.

66 M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Przewodnik po zespołach. Problemy badawcze i metodologiczne*, Toruń 1999, s. 16.

67 W internetowym katalogu starych druków Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku autorka niniejszego artykułu odnalazła jeden wolumin będący własnością J. Graumanna. Właściciel

i scalenie księgozbioru królewieckiego kaznodziei, który miał tak duży wpływ na rozwój bibliotekarstwa w byłych Prusach Wschodnich.

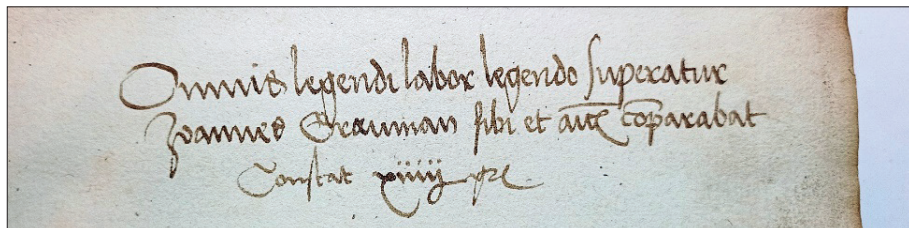
Fot. 1. „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat”.

Castellesi, Adriano : *Hadrianvs TT. S. Chrysogoni, S.R.:E. Presb. Card. Batonien.*

De sermone latino, & modis latine loque[n]di. Eiusde[m] Venatio ad Ascaniu[m]

card. item iter Iulij. II. pont. Ro., Basilea : Froben Johann, 1518.

Źródło: Biblioteka MWiM w Olsztynie, sygn. St.Dr. 99

Fot. 2. „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I]

Castellesi, Adriano : *Hadrianvs TT. S. Chrysogoni, S.R.:E. Presb. Card. Batonien.*

De sermone latino, & modis latine loque[n]di. Eiusde[m] Venatio ad Ascaniu[m]

card. item iter Iulij. II. pont. Ro., Basilea : Froben Johann, 1518.

Źródło: Biblioteka MWiM w Olsztynie, sygn. St.Dr. 99

jest jednak błędnie zidentyfikowany jako Joannes Brauman, zob. <https://frombork.art.pl/pl/katalog-starodrukow-k/> [dostęp 29.03.2022].

Fot. 3. Sygnatury zapisane na kartach bloku woluminu.
Źródło: Biblioteka MWiM w Olsztynie, sygn. St.Dr. 1177

Fot. 4. Oprawa klocka introligatorskiego.
Źródło: Biblioteka MWiM w Olsztynie, sygn. St.Dr. 483 – St.Dr. 487

Fot. 5. Karta pergaminowa z wydrukowanym wierszem Andrzeja Trzecieckiego (1525–1548) „De operis huius editione carmen”, będąca wyklejką klocka introligatorskiego.
Źródło: Biblioteka MWiM w Olsztynie, sygn. St.Dr. 749 – St.Dr. 752

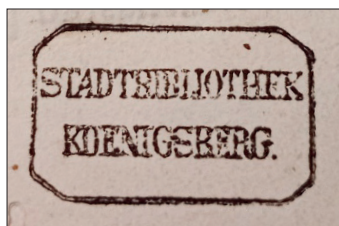
Fot. 6. Oprawa klocka introligatorskiego.
Źródło: Biblioteka MWiM w Olsztynie, sygn. St.Dr. 120 – St.Dr. 121

Fot. 7. Pieczętka „Stadtbibliothek Königsberg” [II]. Przykład z karty tytułowej dzieła Filelfo Francesco, *Orationes Francisci Philelfi : cum quibusdam alijs eiusde[m] operibus ad oratoriam summpere conducentibus*, Parrhisijs : Petit Jean, 1515.

Źródło: Biblioteka MWiM w Olsztynie, sygn. St.Dr. 94

Załącznik nr 1

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
1	St.Dr. 25	Wycliff, John	<i>Io. Wiclefi viri vndiqvaque pijs. Dialogoru[m] libri q[ua]ttuor quoru[m] primus diuinitate[m]: & ideas tractat...</i> [5], 175 k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 26 – St.Dr. 31	[Worms]: Schöffner Peter, 1525.	VD16 W 4688 OCLC 165010916
2	St.Dr. 26	Hus, Jan	<i>De Anatomia Antichristi</i> [8], 98, [10] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 25 – St.Dr. 31	[Argentoratum] : [Schott Johann], 1524.	VD16 H 6162
3	St.Dr. 27	Hus, Jan	<i>De Anatomia Antichristi</i> [5], 74 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 25 – St.Dr. 31	[Argentoratum] : [Schott Johann], 1524.	VD16 H 6162

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
4	St.Dr. 28	Hus, Jan	<i>De Anatomia Antichristi</i> [4] 51, [2] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 25 – St.Dr. 31	[Argentoratum] : [Schott Johann], 1524.	VD16 H 6162
5	St.Dr. 29	Janow de, Matthias	<i>Processvs consistorialis martyrij Io. Hvss : cum correspondentia legis gratiae, ad ius Papisticum, in Simoniacos & fornicato- res papistas : et de victoria Christi de[que] Antichristi degradatione ac depositio- ne: ad uestutatis typum excusus</i> [22] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 25 – St.Dr. 31	[Argentoratum] : [s.n.], [1525].	OCLC 601039243
6	St.Dr. 30	Hus, Jan	<i>Epistola LIIII Nobilivm Moraviae, pro defensione Iohannis Hvssi, ad concilium Constantiense commendata adulescentis cuiusdam argumenti uice appositis</i> [10] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 25 – St.Dr. 31	[Basel] : [Cra- tander Andreas], [1524].	VD16 E 1709 OCLC 633854436 BSB ID 13266633
7	St.Dr. 31	Seyssel, Claud de	<i>R.P. Clavdii Scysselli archiepiscopi Taurinensis adversvs errores et sectam Valdensivm dispvtationes per quam eruditae ac piae</i> 90 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 25 – St.Dr. 30	Parrisjijs : Chau- dière Regnault, 1520.	BV010778403 OCLC 644860729 BSB-ID 13178303

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
8	St.Dr. 36	Karlstadt, Andreas	<i>Epitome Andree Carolostadij De impij iustificatione, quam non male ad inferos deductum reductu[m]q[ue] vocaueris</i> [17] k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej „XLI” Sygnatura na bloku: „XLI” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współoprawne z sygn.: St.Dr. 37 – St.Dr. 59	Lipsiæ: Lotter Melchior, 1519.	VD16 B 6155 OCLC 257492045 BSB-ID 841455
9	St.Dr. 37	Karlstadt, Andreas	<i>Außlegung vnnnd Lewterung etzlicher heyligenn geschrifften, So dem menschen dienstlich vnd erschießlich seint zu Christlichem lebe[n]. kurtzlich berurth vnd angezeiche[n]t in den figur[n] vnd schrifften der wagen</i> [26] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	[Leipzig] : [Lotter Melchior], 1519.	VD16 B 6113 OCLC 38554752 BSB-ID 14455691
10	St.Dr. 38	Karlstadt, Andreas	<i>Epistola Andree Carolostadii Adversvs ineptam & ridicvlam inventionem Ioannis Eckii argvtatoris, qui dixit Lipsiæ, cvm vrgeretvr</i> [18] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	VVittenbergæ : Rhau-Grunenberg Johann, 1519.	VD16 B 6153 OCLC 714948826

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
11	St.Dr. 39	Karlstadt, Andreas	<i>Verba Dei quanto candore & que syncere praedicari, quantaque solitudine universi debeant addiscere: Carolostadius contra D. Ioannem Eckium, qui manifestarie dixit, aliud dicendum theologis, aliud gregi Christiano, aliud in schola, aliud in ecclesia, concluditur eadem atque omnia scripturarum testimonia Christianis</i> [26] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Vuittembergæ : Lotter Melchior, 1520.	VD16 B 6210 OCLC 630599679 BSB-ID 13155806
12	St.Dr. 40	Karlstadt, Andreas	<i>De Canonicis Scripturis Libellus D. andreae Bodenstein Carolstadii Sacre Theologie Doctoris, & Archidiaconi VVittenbergensis</i> [51] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	VVittenbergae : Rhau-Grunenberg Johann, 1520.	VD16 B 6121 OCLC 165986811 BSB-ID 841459
13	St.Dr. 41	Karlstadt, Andreas	<i>Welche bucher Biblisch seint: Disses buchlin lernet vnterscheyd zwueschen Biblischen buchern vnd vnbiblischen, darynnen viel geyrret haben vnd noch yrrer; Dartzu weyszet das buchlin, welche bucher, in der Biblien, orstlich seint zuleszen</i> [12] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Vittembergk : Lotter Melchior, 1520.	VD16 B 6259 OCLC 219568321 BSB-ID 9625690

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
14	St.Dr. 42	Karlstadt, Andreas	<i>Missiue von der aller hochste tugent gelassenheyt</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittenbergae : Rhau-Grunenberg Johann, 1520.	VD16 B 6174 OCLC 43704206 BSB-ID 13198551
15	St.Dr. 43	Karlstadt, Andreas	<i>Von Vormugen des Ablas wider Bruder Franciscus Seyler Parfuser Ordens</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittenbergk : Rhau-Grunenberg Johann, 1520.	VD16 B 6255 OCLC 486836487 BSB-ID 13155807
16	St.Dr. 44	Karlstadt, Andreas	<i>Von geweychtem Wasser vnd salcz: Doct. Andreas Carlstat. wider den vnuordie[n]ten Gardian Franciscus Seyler</i> [12] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittenbergk : Rhau-Grunenberg Johann, 1520.	VD16 B 6250 OCLC 162343250 BSB-ID 9625669
17	St.Dr. 45	Karlstadt, Andreas	<i>Antwort Andres Bo. von Carolstad Doctor: geweycht Wasser belangend: Wider einen Bruder Johan. Fritzhans genant: holtzuger ordens</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Vuittemberg : Lotter Melchior, 1521	VD16 B 6098 OCLC 165977272 BSB-ID 834300
18	St.Dr. 46	Karlstadt, Andreas	<i>Appellation Andres Bodenstein vo[n] Carolstad zu dem allerheyligisten gemeyne[n] Co[n]cilio Christlicher vorstendiger vorsamlung</i> [4] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Vuittemberg : Lotter Melchior, 1520.	VD16 B 6109 OCLC 220683377 BSB-ID 841398

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
19	St.Dr. 47	Karlstadt, Andreas	<i>Bedingung: Andreas Bodenstein von Carolstat: Doctor vnd Archidiacon zu Wittemberg</i> [4] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Vuittemberg : Lotter Melchior, 1520.	VD16 B 6114 OCLC 165986722 BSB-ID 841401
20	St.Dr. 48	Karlstadt, Andreas	<i>Von Bepstlicher heylickeit</i> [30] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Vuittemberg : Lotter Melchior, 1520.	VD16 B 6253 OCLC 219568293 BSB-ID 9625681
21	St.Dr. 49	Karlstadt, Andreas	<i>Berichtung dyesser red, Das reich gotis leydet gewaldt und die gewaldtige nhemen oder rauben das selbig</i> [12] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittemberg : Schirlentz Nickel, 1521.	VD16 B 6117 OCLC 9244939 BSB-ID 12279141
22	St.Dr. 50	Karlstadt, Andreas	<i>Sendbryff Andres Boden. von Carolstatt. Erklerung Pauli, Ich bitt euch brüder das yhr all sampt ein meinung reden welt</i> [4] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittemberg : Schirlentz Nickel, 1521.	VD16 B 6188 OCLC 165986775 BSB-ID 841435
23	St.Dr. 51	Karlstadt, Andreas	<i>De Legis Litera Sive carne & spiritu</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	VVuittembergae : Schirlentz Nickel, 1521.	VD16 B 6169 OCLC 165986802 BSB-ID 841453
24	St.Dr. 52	Karlstadt, Andreas	<i>Predig, oder, Homilien vber den Prophe[n] Malachiam gnant</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittemberg : Schirlentz Nickel, 1522.	VD16 B 6181 OCLC 52559394

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
25	St.Dr. 53	Karlstadt, Andreas	<i>Von den Empfahern: zeychen: vnd zusag des heyligenn Sacraments fleysch vnd bluts Christi</i> [14] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Vuittemberg : Lotter Melchior, 1521.	VD16 B 6239 OCLC 51694929 BSB-ID 12357228
26	St.Dr. 54	Karlstadt, Andreas	<i>Von anbettung und ererbietung der tzeychen des newen Testaments</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittemberge : Schirlentz Nickel, 1521.	VD16 B 6218 OCLC 46299943 BSB-ID 9771419
27	St.Dr. 55	Karlstadt, Andreas	<i>Von beiden gestaltten der heylige Messze. Von Czeichen in gemein was sie wirken vnd dewten. Sie seind nit Behemen oder ketzer, die beide gestaltt nhemen sonder Ewangeli-sche Christen</i> [24] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittemberg : Schirlentz Nickel, 1521.	VD16 B 6219 OCLC 944472565
28	St.Dr. 56	Karlstadt, Andreas	<i>Syper coelibatv monachatv et viduitate Axiomata pensata Vvittembergae</i> [18] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	VVittembergae : Rhau-Grunenberg Johann, 1521.	VD16 B 6126 OCLC 837118626
29	St.Dr. 57	Karlstadt, Andreas	<i>Von gelubden vnerrichtung Andres Bo. von Carolstadt Doctor: Auflegung, des xxx. capitel Numeri, wilches von gelubden redet</i> [32] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittembergk : Schirlentz Nickel, 1521.	VD16 B 6245 OCLC 837257461

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
30	St.Dr. 58	Karlstadt, Andreas	<i>Von abtuhung der Bylder; Vnd das keyn Betdler vnther den Christen seyn soll</i> [20] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Wittenberg : Schirrentz Nickel, 1522.	VD16 B 6214 OCLC 165969101 BSB-ID 828241
31	St.Dr. 59	Emser, Hieronymus	<i>Vorantwortung auff das ketzerische buch Andree Carolstats von Abthueung der Bilder Man findet ouch hier inn ein wenig von beiderley gestalt des hochwirdige[n] Sacrame[n]ts. Obiter</i> [31] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 36 – St.Dr. 58	[Leipzig] : [Landsberg Martin], 1522.	VD16 E 1109 OCLC 166011960 BSB-ID 865979
32	St.Dr. 91	Carletti, Angelus	<i>Summa Angelica Reuerendi patris fratris Angeli de clauasio casus conscientia[e] vitioru[m]q[ue] continens remedia que q[uan]tum ab alijs distet exe[m]plaribus qui ha[n]c cum illis conferet cognoscet et in mille co[m]periet locis a theologo canonistaq[ue] subtili castigatam et elimata[m] cu[m] multis additionibus in diuersis locis operis insertis valde necessarijs et vtilibus</i> [16], [340] k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II]	Lugd. : Mareschal Jacques, 1513.	OCLC 833391178

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
33	St.Dr. 93	Porta, Santius	<p><i>Sermones estiuales de tempore venerabilis Santij porta sacri ordinis predicatorum: cum gemina eoru[n]dem admodum vtili tabula: seu indice</i> [15], 211 k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „58” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Na grzbiecie naklejka z tytułem. Współprawne z sygn.: St.Dr. 93A</p>	Lugd. : Clein Johann, 1513.	BV 017138907 OCLC 634735665 BSB ID 12539586
34	St. Dr. 93A	Porta, Santius	<p><i>DJuinum ac proinde inestimabile, s[ed] et omniu[m], que hucusq[ue] de christifera virgine scripta sunt preclarissimu[m] Mariale opus</i> 173 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 93</p>	Lugdun. : Clein Johann, 1513.	BV 001476210 OCLC 165836253 BSB-ID 924429

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
35	St.Dr. 101	Hus, Jan	<p><i>De Causa Boemica: Vulgo refragari quosdam celeberrimi Constantiensis Concilii sententiae, qua Hvssitae damnati sunt, constat</i> [97] k.</p> <p>Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „59” Sygnatura na bloku: „59” Pieczęć: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Naklejka na bloku z tytułami Współprawne z sygn.: St.Dr. 102 – St.Dr. 109</p>	Pragensi : Anshelm Thomas, 1513.	BV009646680 OCLC 634411852 BSB-ID 14447959
36	St.Dr. 102	Clemangiis, Nicolaus de	<p><i>Nicolaus Clemangis Archidiaconus Baiocen. Doctor. S. theologiae Parisiensis De corrupto ecclesiae statu</i> [31] k.</p> <p>Współprawne z sygn.: St.Dr. 103 – St.Dr. 109</p>	[Romae] : [s.n.], [1519].	BV009646677 OCLC 634411781 BSB-ID 14447958
37	St.Dr. 103	Clemangiis, Nicolaus de	<p><i>Nicolai de Clame[n]giis, de lapsu & reparatione iusticiae libellus</i> [4] k., 131 s.</p> <p>Współprawne z sygn.: St.Dr. 102 – St.Dr. 109</p>	[Basel] : [Crattander Andreas], [1521].	VD16 N 1529 OCLC 83950999 BSB-ID 9694116

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
38	St.Dr. 118	[Anonim]	<i>Martyrologium Viola Sanctorum</i> [7] k., 99 k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „278” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II]	Argentine : Hupfuff Matthiaus, 1516.	VD16 V 1249 OCLC 634719857 BSB-ID 9778823
39	St.Dr. 131	Hegenwald, Erhard	<i>Handlung der Versammlung in der loeblichen Statt Zurich uff den xxix. Tag Jenners : vonn wegen des heyligen Evangelii zwischen der ersamen treffentlichen Botschaft von Costentz Huldrichen Zwinglii</i> [44] k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONONT” [I] Sygnatura na bloku: „239” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapiski rękopiśmienne na karcie tytułowej. Współprawne z sygn.: St.Dr. 132 – St.Dr. 134	Zürich : Froschauer Christoph, 1523.	OCLC 715294243
40	St.Dr. 132	Fabri, Johann	<i>Ain warlich Underrichtung, wie es zu Zürich auff den neünundtweintzigsten Tag des Monats Januarii nechstverschiedenen ergangen sey</i> [27] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 131 – St.Dr. 134	[Freiburg] : [Wörilin], [1523?].	VD16 F 243 OCLC 165949288 BSB-ID 1158851

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
41	St.Dr. 133	Zwingli, Ulrich	<i>Usslegen und gründ der schlussreden oder Artickli durch Huldrychen Zwingli Zürich uff den XIX. tag Jenners im MDXXIII. jar ussgangen</i> [261] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 131 – St.Dr. 134	Zürich : Froschauer Christoph, 1523.	VD16 Z 821 OCLC 176994366 BSB-ID 10592804
42	St.Dr. 134	Zell, Matthäus	<i>Christeliche vera[n]twortung M. Matthes Zell von Keyserßberg Pfarrherrs und predigers im Münster zu Straßburg, uber Artickel jm vom Bischöfflichem Fiscal daselbs entgegen gesetzt, vnnd im rechten vbergeben</i> [192] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 131 – St.Dr. 133	Straßburg : Köpffel Wolfgang, 1523.	VD16 Z 351 OCLC 634206582 BSB-ID 12506416
43	St.Dr. 161	Melancton, Philipp	<i>Magno vsvi fvtvrvs index locorum commvnium Theologiae</i> [15] k. Prowenienca: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „XXV” Sygnatura na bloku: „XXV” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 162 – St.Dr. 169	[Nürnberg] : [s.n.], 1523.	VD16 M 3592 OCLC 220787660 BSB-ID 948213
44	St.Dr. 162	Melancton, Philipp	<i>Theologicae hypotyposes Philip. Melan.</i> 104 s. Współprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 169	[Nürnberg] : Petreius Johannes, 1523.	VD16 M 3592 OCLC 220787660 BSB-ID 948213

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
45	St.Dr. 163	Melancton, Philipp	<i>Philips Melanchthons gemeyne anweyssung ynn die heylige schrift</i> 133 s., [6] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 169	Erfurd : Loersfeld Johannes, 1526.	VD16 M 3608 OCLC 634133466 BSB-ID 12749520
46	St.Dr. 164	Toltz, Johannes	<i>Biblicoru[m] Tropo[rum] pars altera non penitenda: Von heyliger Götlicher gschrift weyse zureden, der Ander teyl</i> [12] k., 45 s. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 169	Nürnbergk : Eychennawer, 1528.	VD16 T 1499 OCLC 166009227 BSB-ID 862497
47	St.Dr. 165	Rauth, Georg	<i>Die sieben zehen Hewptartickel, der gantzen Schrift, die einem Christlichen menschen seher tröstlich zu wissen</i> [40] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 169	Wittemberg : Rhau-Grunenberg Johann, 1525.	OCLC 33827640
48	St.Dr. 166	Huberinus, Caspar	<i>Etlich Schlusred von gnaden Bundt Christi: das ist vom Tauff und vom Kinder glauben</i> [8] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 169	Wittemberg : Klug Josef, 1528.	VD16 H 5364 OCLC 166117163 BSB-ID 971905
49	St.Dr. 167	Bugenhagen, Johannes	<i>Der Erbarn Stadt Braunschwyg Christenliche Ordnung, zu dienst dem heiligen Euangelio, Christlicher lieb, zucht, fride vnd eynigkeit: Auch darunter vil Christlicher lere für die Bürger</i> [130] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 169	Nürnberg : Peypus Friedrich, 1531.	VD16 B 7236 OCLC 166068228 BSB-ID 1006755

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
50	St.Dr. 168	Spalatin, Georg	<i>Vierzehen vrsachen die billich jederman bewegen sollen den Ehestand lieb vnd hoch zu haben vnd achten Sich gerne darein zubegeben Vnd denselbigen erlich vnd wol trewlich vnd freundlich zu halten</i> [7] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 169	Wittenberg : Rhau Georg, 1531.	VD16 ZV 14539
51	St.Dr. 169	Spalatin, Georg	<i>Tröstung inn tods nöten/ des mehrern teils aus Thome Venatorii Büchlin</i> [11] k. Współoprawne z sygn.: St.Dr. 161 – St.Dr. 168	[Wittenberga] : Meyerberg Wolfgang, 1531.	
52	St.Dr. 200	Osiander, Andreas	<i>Grundt vnnd vrsach auß der heiligen schrift, wie vn[d] warumb, die Eerwirdigen herre[n] baider Pfarckirchen S. Sebalt, vn[d] sant Laurentzen pröbst zu Nürnberg, die mißpreüch bey der heyligen Mesß ... abgestellt vnderlassen vn[d] geendert haben</i> [51] k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „XLIII” Sygnatura na bloku: „XLIII” Współoprawne z sygn.: St.Dr. 191 – St.Dr. 210	Nürnberg : Höltzel Hieronymus, 1524.	VD16 O 1016 OCLC 245662503 BSB-ID 13245629

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
53	St.Dr. 201	Poemer, Hektor	<i>Appellation vnnd Berufung der Pröbst vnnd des Augustiner Priors zu Nüremberg</i> [7] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 191 – St.Dr. 210	Nüremberg : Peypus Friedrich, 1524.	VD16 B 2234 OCLC 46271718 BSB-ID 12460746
54	St.Dr. 216	Luter, Martin	<i>Svppvtatio Annorvm Mvndi</i> [90] k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 217 – St.Dr. 230	Vuittembergæ : Rhau Georg, 1545.	VD16 L 6718 OCLC 166121441 BSB-ID 977705
55	St.Dr. 217		<i>Promissiones et prædictiones per Spiritum Sanctum in S. litteris traditæ omnium Seculorum</i> [4] k., 87 s. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Basileæ : Petrum Henrich, 1538.	VD16 P 5009 OCLC 220790645 BSB-ID 952495
56	St.Dr. 218	Osiander, Andreas	<i>Coniectvræ De Vltimis Temporibvs, Ac De Fine Mvndi Ex Sacris literis</i> [36] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Norimbergæ : Petreius Johannes, 1544.	VD16 O 995 OCLC 165832637 BSB-ID 922929
57	St.Dr. 221	Luter, Martin	<i>Aliqvot Nomina Propria Germanorum ad Priscam Etymologiam restitute</i> [16] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Vitembergæ : Schirlentz Nickel, 1537.	BV012683235 OCLC 634962390 BSB-ID 13239258

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
58	St.Dr. 223	Gardiner, Stephen	<i>Stephani VVintoniensis Episcopi de Vera Obedientia oratio</i> [26] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216-St.Dr. 230	Hamburgi : Rhodi Francisci, 1536.	VD16 G 405 OCLC 50454812
59	St.Dr. 224	Luter, Martin	<i>Contra XXXII. Articvlos Lovaniensivm Theologistarvm</i> [6] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	VVittebergae : Klug Josef, 1545.	VD16 L 4254 OCLC 255481643 BSB-ID 12365908
60	St.Dr. 225	Spalatin, Georg	<i>Ro. Caesareae Maiestatis Domini Nostri Clementiss. Oratoris, Et Pontificii Nuncii Commemoratio Ad Duce[m] Iohannem Fridericum Saxoniae Electorem de habendo Concilio generali</i> [16] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Vitebergae : Rhau Georg, 1533.	VD16 S 7428 OCLC 645348803 BSB-ID 1837224
61	St.Dr. 226	Paulus III, (papież)	<i>S. D. N. Pavli Divina Providentia Papae III. Bvlla Sacri Oecyмениci Concilii Tridenti Celebrandi</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Romæ : [s.n.], 1542.	VD16 K 406 OCLC 634652043 BSB-ID 921039
62	St.Dr. 227	Melanch-ton, Philipp	<i>Cavsae Qvare Synodym Indictam a Romano Pontifice Paulo. III. recusarint, Principes, Status & Ciuitates Imperij, profitentes puram & Catholicam Euangelij Doctrinam</i> [9] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Vitebergae : Rhau Georg, 1537.	VD16 M 2658 OCLC 220684362 BSB-ID 844027

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
63	St.Dr. 228	Melanchton, Philipp	<i>Causae quare et amplexae sint, et retinendam, ducant doctrinam, quam profitentur Ecclesiae, quae Confessionem Augustae exhibitam imperatori sequuntur & quare iniquis iudiciis collectis in synodo Tridentina, ut vocant, non sit adsentiendum</i> [19] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Vitebergae : Klug Josef, 1546.	VD16 M 2650 OCLC 10198589 BSB-ID 844022
64	St.Dr. 229	Paulus III (papież)	<i>Epistola ad tredecim civitates Helvetiorum: in qua & causam belli hoc tempore a caesare moti exponit & ut Helvetii sua auxilia Romanae Sedis copiis adiungant studiose rogat</i> [4] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Romæ : [s.n.], 1546.	VD16 K 435 OCLC 634944711 BSB-ID 1503816
65	St.Dr. 230	Paulus III (papież)/ Luter, Martin	<i>Bvlla Papae Pavli Tertii De Indvlgentijs contra Turcam</i> [4] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 229	Romæ : [s.n.], 1537.	VD16 K 387 OCLC 633752799 BSB-ID 13077392

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
66	St.Dr. 461	Valla, Lorenzo	<p><i>Laure[n]tij Valle[n]sis Romani viri docticcimi atq[ue] eloque[n]tissimi opus de vero falsoq[ue] bono</i> [138] k.</p> <p>Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na bloku: „LX” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współprawnych woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 462 – St.Dr. 472</p>	Colonie : Quentell Heinrich, 1509.	OCLC 123312353
67	St.Dr. 463	Magdalius, Jacob	<p><i>Correctoriu[m] Biblie cum difficiliu[m] quaru[n]da[m] dictionu[m] lucule[n]ta interpretatione per Magdaliu[m] Iacobu[m] Gaudensem ordinis predicatorij studiosissime digestum</i> [82] k.</p> <p>Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472</p>	Colonia : Quentell Heinrich], 1508.	OCLC 56382985
68	St.Dr. 464	Wimpina, Konrad	<p><i>Responsio et Apologia Co[n]radi Wimpi[n]e de Fagis ad Mellerstatinas offensiones et denigrato[n]es Sacretheologie</i> [45] k.</p> <p>Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472</p>	[Lipsk] : [Thanner Jakub], [1503].	VD16 K 1531 OCLC 162419166 BSB-ID 9578198

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
69	St.Dr. 465	Ricius, Alphonsus	<i>Eruditiones christiane religionis plurimum vtilis & cuilibet christiano ad modum necessarie</i> [34] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	[Paris]: Petit Jean, 1512.	OCLC 1001533880
70	St.Dr. 466	Ricius, Alphonsus	<i>Dialogus quo ex Sacre Scripture priscorumque patrum. dogmatibus purgatorium animabus purgandis praeparatum ostenditur : a magistro Alphonso Ricio parthenopeo. editus. & revisus. Distichon ascensionum. Heresis hydrino valdensis creta cruore hic alphonsinis versibus usta jacet</i> [10] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	Parhisius : Petit Jean, 1513.	OCLC 863086324
71	St.Dr. 467	Mahyeuc, Yves	<i>Questio perpulchra, qua inuestigatur, Si meritu[m] existentis in prosperis amplius sit q[uam] illius qui fert pacienter aduersa</i> [12] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	Parrhisius : Petit Jean, 1513.	OCLC 258433694
72	St.Dr. 468	Augustodunensis Honorius	<i>Elucidarius dialogicus theologie tripertitus: infinitarum questionum resolutivus. Vade mecum</i> [34] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	Nurmberga : Weysenburger Jan, 1509.	VD16 H 4764 OCLC 633876964 BSB-ID 865511

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
73	St.Dr. 469	Scheurl, Christoph	<i>Libellus Doctoris Christoferi Scheurli Nurembergensis de sacerdotu[m] et reru[m] ecclesiasticaru[m] p[rae]stantia</i> [22] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	Lipsi : Kelner Georg, 1511.	VD16 S 2796 OCLC 163332904 BSB-ID 6992414
74	St.Dr. 470	Mantuanus, Baptista	<i>Georgius Baptistae Mantuani</i> [1], 38 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	[Argentina] : Schürer Matthias, 1510.	OCLC 634668731 BSB-ID 13209981
75	St.Dr. 471	Mantuanus, Baptista	<i>Doctissimi poete et theologi Baptiste Mantuani Fratris Carmelite Apologiticon: [et] ad diuam virgine Carmen</i> [14] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	Liptzk : Thanner Jacob, 1505.	VD16 S 7162 OCLC 1065227775
76	St.Dr. 472	Mantuanus, Baptista	<i>Doctissimi poete et theologi Baptiste Mantuani Fratris Carmelite de Contemnenda morte Carmen</i> [9] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 471	Liptzk : Thanner Jacob, 1504.	VD16 S 7231
77	St.Dr. 483	Melanchton, Philipp	<i>Acta in conventu Ratisbonensi</i> [70] k. Prowienienca: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 484 – St.Dr. 487	Viteberge : Klug Joseph, 1541.	VD16 M 2386 OCLC 258494417 BSB-ID 808837

Literatura protestancka					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
78	St.Dr. 484	Melanch-ton, Philipp	<i>Colloqvium VVormaciense Institutvm Anno M.D.XL. auctoritate Inuictiss. Imp. Caroli Quinti Augusti ad dirimendas controuersias Ecclesiasticas</i> [60] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 483 – St.Dr. 487	Vitebergae : Klug Joseph, 1542.	VD16 M 2735 OCLC 229997127 BSB-ID 10333050
79	St.Dr. 485	Bucer, Martin	<i>Acta colloqvii in comitiis imperii Ratisponae habiti, hoc est, articuli de religione conciliati, & non conciliati omnes, ut ab imperatore, ordinibus imperii ad iudicandum & deliberandum propositi sunt</i> [8] k., 236 s., [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 483 – St.Dr. 487	Argentorati : Rihel Wendellin, 1542.	VD16 B 8834 OCLC 231152574 BSB-ID 13196439
80	St.Dr. 486	Bucer, Martin	<i>De Vera Ecclesiarvm In Doctrina, Ceremoniis, Et Disciplina reconciliatione & compositione</i> [8], 216 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 483 – St.Dr. 487	[Argentoratum] : [Rihel Wendellin], 1542.	VD16 B 8929 OCLC 165979692 BSB-ID 836024
81	St.Dr. 487	Johann Friedrich I/ Großmütige der, Philipp	<i>Responsio Qvam Nos Dei Gratia Iohannes Fridericvs Dvx Saxoniae Elector, Et Philippus, Landgravius Hassiae, re deliberata cum reliquis nobiscum coniunctis in causa Religionis, dedimus, ad instructionem quae allata est Smalcaldiam, nomine ... Domini Theoderici Comitis de Manderschit, & Domini Guielmi Comitis Nouae Aquilae</i> [10] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 483 – St.Dr. 486	[Wittenberga] : [Rhau Georg], 1540.	VD16 S 973

Załącznik nr 2

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
1	St.Dr. 2	Vergil, Polydore	<i>Polydori Vergilii Vrbinatis De Inventoribus Rerum Libri Tres</i> [4], 64 k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BI- BLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współpraw- nych woluminów Współprawne z sygn. St.Dr. 3 – St.Dr. 14	Argentorati : Schürer Matthias, 1512.	VD16 V 745 OCLC 220616843 BSB-ID 1136118
2	St.Dr. 3	Pontano, Giovanni	<i>Ioannis Ioviani Pontani libri tres. Unus de libera- litate Alius de beneficentia Tertius de splendore</i> [15] k. Współprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Colonie : Quentell Heinrich, 1510.	Nie znaleziono
3	St.Dr. 4	Desiderius Erasmus	<i>Moriæ encomium</i> [83] k. Współprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	[Paris]: Gourmont Gilles de, 1511.	BV039148339 OCLC 560398296
4	St.Dr. 6	Zamberti, Bartolo- meo	<i>Bartholomaei Zamberti Veneti comedia q[uam] lepidissima, Dolotechne</i> [33] k. Współprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Argentorat. : Schürer Matthias, 1511.	BV011075462 OCLC 46269113 BSB- -ID13189656

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
5	St.Dr. 7	Collenucci, Pandolfo	<i>Pandvlphi Collencvii Pisavrensis Apologi Qvatvor : I. Agenoria ... II. Misopenes ... III. Alithia ... III. Bombarda ... Hercvli Estensi Ferrariensivm Dvci Dicati</i> [36] k. Współoprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Argentorati : Schürer Matthias, 1511.	VD16 C 4561 OCLC 165995234 BSB-ID 848843
6	St.Dr. 8	Vegius, Mapheus	<i>Maphei Vegii sua etate orartoru[m] principis, Inter inferiora corpora, scilicet terram, aurum, et superiora, presertim solem, elegantissima simul et iocundissima disputatio</i> [16] k. Współoprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Parrhisijs : Rembolt Johannes & Waterloes Berthold, 1511.	OCLC 868754458
7	St.Dr. 9	Beroaldo, Filippo	<i>Annotationes Philippi Beroaldi Bononiensis in commentarios Servii Virgili- liani commentatoris</i> [20] k. Współoprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Phorce : Anshelm Thomas, 1510.	BV014749486 OCLC 311231323 BSB-ID 12536309
8	St.Dr. 10	Desiderius Erasmus	<i>Desiderii Erasmi Rotter- dami Vtrivsqve Lingvae Doctissimi Concio de Pve- ro Iesv a pvero in schola coleticanv</i> [12] k. Współoprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	[Paris] : [Keysere Robert de], [1510].	OCLC 701795631

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
9	St.Dr. 11	Desiderius Erasmus	<i>In hoc libello continentur Erasmi Roterodami... de ratione studii & instituenta pueritia commentarii duo quibus vi iusta essent libri magnitudo, aliquod Guilelmi Goudani non continenda carmina adiucta sunt</i> [32] k. Współoprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Louanii : Aostensis Theodorici, 1512.	OCLC 1031321540
10	St.Dr. 12	Murner, Thomas	<i>Thomas Murner de augustiniana hieronymiana[ue] reformatione poetarum</i> [52] k. Współoprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Argentine : Flach Martin, 1509.	VD16 M 7026 OCLC 165803004 BSB-ID 910595
11	St.Dr. 13	Beroaldo, Filippo	<i>Tres or[at]iones Philippi Beroaldi Bononie[n]sis viri oratorio sple[n]dore refertissimi Vna de Bentiuolorum nuptijs Altera nuptialis Mediolani habita Tertia de laude amoris in propertium enarrata</i> [11] k. Współoprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Liptzk : Thanner Jacob, 1510.	VD16 ZV 1339 OCLC 165597388 BSB-ID 1570167

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
12	St.Dr. 15	Lucianus Samosatensis/ Desiderius Erasmus	<p><i>Luciani Erasmo interprete Dialogi & alia emuncta : quorum quaedam recentius qu[ae]dam annos abhinc octo sunt versa[e] : sed nuper recognita[e] : vt indice ad finem apponendo declarabimus</i> 139, [1] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „LIII” Sygnatura na bloku: „LIII” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współprawnych woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 16</p>	Parrhisii : Bade Josse, 1514.	BV009037933
13	St.Dr. 16	Desiderius Erasmus	<p><i>Ad illustrissimu[m] principem Philippu[m] Austrice ducem, Maximiliani Cæsaris filium, de triumphali profectio[n]e Hipaniensi, deq[ue] felici in patriam reditu, Panegyricus Erasmi Roterodami</i> 37, [2] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 15</p>	[Paris]: Bade Josse, 1504.	OCLC 1258993438

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
14	St.Dr. 94	Filelfo, Francesco	<p><i>Orationes Francisci Philelfi : cum quibusdam alijs eiusde[m] operibus ad oratoriam summopere conducentibus</i> [180] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Zapis rękopiśmienny: „LXII” Sygnatura na bloku: „LXII” Pieczęć: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współprawnych woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 95 – St.Dr. 97</p>	Parrhisij : Petit Jean, 1515.	OCLC 868003824
15	St.Dr. 97	Fernandus, Carolus	<p><i>De animi Tra[n]quillitate, Libri duo F. Caroli fernandi oratoris clarissimi et Benedictine i[n]stitutio[n]is observa[n]tissimi</i> [6], 73 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 95 – St.Dr. 97</p>	Parrhisij : Jean Petit, 1512.	BV011697364 OCLC 633396473 BSB-ID 13213708

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
16	St.Dr. 98	Hieronymus, Sophronius Eusebius	<i>Vitaspatrum hominum lumen Vitaspatrum hoīm lumen: celi via ; opus praeclarum beati hieronimi in vitaspatrum</i> [6], 194 k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na bloku: „33” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II]	Lugduni : Campis Jannot de, 1507.	BV008723964 OCLC 634234649 BSB-ID 13161401
17	St.Dr. 104	Walramus Naumburgensis/Hutten, Ulrich von	<i>De vnitata ecclesiae conservanda, et schismate, quod fuit inter Henricum III. Imp. & Gregorium VII. Pont. Max. cuiusdam eius temporis theologi liber: in vetustiss. Fuldensi bibliotheca ab Hutteno inventus nuper</i> [6] k., 149 s. Współprawne z sygn.: St.Dr. 103 – St.Dr. 109	Moguntini : Schöffer Johann, 1520.	VD16 U 173 OCLC 165954393 BSB-ID 1162683
18	St.Dr. 105	Hutten, Ulrich von	<i>De Schismate Extinguendo, Et Vera Ecclesiastica Libertate Adserenda Epistolae Aliqvot Mirvm In Modvm Liberae, Et Veritatis Stvdio Strenvae</i> [42] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 103 – St.Dr. 109	[Mainz] : [Schöffer Johann], [1520].	VD16 H 6407

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
19	St.Dr. 106	Giovanni Francesco Pico della Mirandola	<i>Ioannis Francisci Pici Mirandvlæ Domini, Et Concordiæ Comitis. Ad Leonem Pont. Max. & Concil. Lateran. de refor- mandis Moribus oratio</i> [19] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 103 – St.Dr. 109	Hagenoæ : An- shelm Thomas, 1520.	VD16 P 2638 OCLC 165816259 BSB-ID 915627
20	St.Dr. 107	Hutten, Ulrich von	<i>De Donatione Constantini quid ueri habeat, erudito- rum quorundam iudicium, ut in uersa pagella uidebis</i> [46] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 103 – St.Dr. 109	[Basel] : [Cra- tander Andreas], [1520].	VD16 ZV 4645 OCLC 237703847 BSB-ID 6984362
21	St.Dr. 108	Johannes Aventinus	<i>Divis Dionysio Areopagi- tæ Hemerano, Bolfgango, tutelaribus Boiariæ numi- nibus S. ... Imp. Henrici Qvarti Caes. Avg. ducis vero Boiorum septimi vita</i> [31] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 103 – St.Dr. 109	Augustæ : Wür- sung Marks & Grimm Siegmund, 1518.	VD16 I 95 OCLC 159907615 BSB-ID 817049
22	St.Dr. 109	Valla, Lorenzo	<i>Lavrentivs Valla De Libero Arbitrio ; Apologia Eivs aduersus Calumniatores, quando super fide sua requisitus fuerat ; Item, Contra Bartoli libellu[m], cui titulus, de Insigniis & armis, Epistola</i> [34] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 103 – St.Dr. 108	Basileæ : Cratan- der Andreas, 1518.	VD16 V 225 OCLC 165926025 BSB-ID 1133929

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
23	St.Dr. 121	Desiderius Erasmus	<i>Hecuba et Iphigenia in Avlide, Evripidis Tragediæ in latinum tralatæ Erasmo Roterodamo interprete. Eivsdem Ode de laudibus Britannicæ, Regisque Henrici septimi, ac regionum liberorum eius. Eivsdem Ode desenctutis incommodis</i> [80] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 120	Wienne : Wietor Hieronim & Singrenius Ioannes, 1511.	VD16 E 4245 OCLC 634889533 BSB-ID 12541678
24	St.Dr. 139	Bembo, Pietro	<i>Petri Bembi opuscula aliquot, quæ sequenti pagella connumerantur</i> 271 s. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Zapis rękopiśmienny: „CXVIII” Sygnatura na bloku: „CXVIII” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapiski rękopiśmienne na karcie tytułowej. Współprawne z sygn.: St.Dr. 140	Lvgdvni : Gryphus Sebastianus, 1532.	BV001365672 OCLC 220672766 BSB-ID 822810
25	St.Dr. 140	Bembo, Pietro	<i>Epistolarvm Leonis Decimi Pont. Max. nomine scriptarum libri XVI. ad Pavlvn III. Pont. Max. Romam missi</i> 711 s., [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 139	Basileae : Froben Johann, 1539.	BV024824214

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
26	St.Dr. 143	Plutarchus/ Desiderius Erasmus	<i>Plutarchi Chaeronensis de tuenda bona valetudine precepta : Erasmo Roterdamo interprete</i> [16] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 142 – St.Dr. 148	Colonie : Cornelium, 1514.	BV022670930 OCLC 644274541 BSB-ID 9903974
27	St.Dr. 462	Pontano, Giovanni	<i>Ioannes Iovianvs Pontanvs De prudencia</i> [4], 83, [1] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 461 – St.Dr. 472	Argentorati : Schürer Matthias, 1513.	OCLC 4658749
28	St.Dr. 473	Janus Damianus	<i>Iani Damiani Senensis Ad Leonem X. Pont. Max. de expeditione in Turcas elegeia: cum argutissimis doctissimorum virorum epigrammatibus</i> [56] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT” [I] Sygnatura na bloku: „281” Pieczęć: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współprawnych woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 474 – St.Dr. 480	Basileae : Froben Johann, 1515.	VD16 D 69. Numery dodatkowe: VD16 E 2932, VD16 P 2988 BV002830956

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
29	St.Dr. 474	Desiderius Erasmus	<i>D. Erasmi, Roterodami Viri vndecunq[ue] doctissimi Lucubrations: quarum Index positus est facie sequenti</i> [4], 285, [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 473 – St.Dr. 480	Argentina : Schürer Matthias, 1515.	VD16 E 2745 OCLC 634238086 BSB-ID 868861
30	St.Dr. 475	Lucius Annaeus Seneca / Desiderius Erasmus	<i>In hoc opere contenta Ludus L. Annaei Senecae, de morte Claudii Caesaris : nuper in Germania repertus, cum scholiis Beati Rhenani. Synesius Cyrenensis De laudibus calvitii</i> [31] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 473 – St.Dr. 480	Basileam : Froben Johann, 1515.	VD16 S 5804
31	St.Dr. 476	Desiderius Erasmus	<i>Erasmi Roterodami mōrias enkōmion, id est Stultitiæ laus : Libellus uere aureus, nec minus eruditus, & salutaris, q[uam] festiuus, nuper ex ipsius autoris archetypis diligentissime restitutus</i> [84] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 473 – St.Dr. 480	[Basel] : Froben Johann, 1515.	BV003565339

Dziela humanistów renesansowych					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
32	St.Dr. 477	Plutarchus / Desiderius Erasmus	<i>Opuscula Plutarchi nuper traducta: Quo pacto q[ui]s dignoscere possit adulatorem ab amico. Quo pacto quis efficere possit ut capiat utilitatem ab inimico. De tuenda bona ualetudine præcepta. In principe requiri doctrinam. Cum principibus maxime philosophum debere disputare. Vtrum grauiores sint animi morbi, q[uam] corporis. Num recte dictu[m] sit, lathe biōsas ... De cupiditate diuiciarum</i> [1], 27 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 473 – St.Dr. 480	[Basel] : Froben Johann, 1514.	VD16 P 3713 OCLC 219459609 BSB-ID 10253336
33	St.Dr. 478	Plutarchus / Desiderius Erasmus	<i>Plutarchi Opuscula</i> 25 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 473 – St.Dr. 480	Basilææ : Froben Johann, 1514.	VD16 ZV 31745 OCLC 165843062 BSB-ID 12483692
34	St.Dr. 479	Plutarchus/ Desiderius Erasmus	<i>Plutarchi Chaeronei Stoici Ac Viri Clarissimi De His Qvi Tarde A Nymine Corripuntur Libellvs</i> [36] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 473 – St.Dr. 480	Nurenberge : Peypus Friedrich, 1513.	VD16 P 3634 OCLC 633534938 BSB-ID 13247802
35	St.Dr. 480	Desiderius Erasmus	<i>Opuscula aliquot Erasmo Roterodamo castigatore et interprete...</i> [32] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 473 – St.Dr. 479	Colonie : Werdenensis Martin, 1514.	VD16 ZV 11990

Załącznik nr 3

Piśmiennictwo dotyczące historii i filozofii starożytnej					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
1	St.Dr. 14	Marcus Tullius Cicero	<i>Pro Aulo Licinio Archia poeta insignis oratio, in qua mirabilis et divina pene litterarum Commentatio continetur et poeticum nomen extollit</i> [10] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 2 – St.Dr. 13	Liptzk : Thanner Jakub, 1509.	VD16 C 3552 OCLC 165992329 BSB-ID 846436
2	St.Dr. 73	Valla, Laurentio	<i>Herodoti Halicarnassei Thvrii Histori[a]e parentis memoratissimi Noue[m] Mus[a]e</i> [42], 212, [1] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współprawnych woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 74 – St.Dr. 74A	Parisijs : Petit Jean, 1510.	BV004620589 OCLC 165643651 BSB-ID 1606352
3	St.Dr. 74	Herodianus/ Angelo Politiano	<i>Herodiani Historici Graeci libri octo</i> [6], 85, [1], k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 73 – St.Dr. 74A	Argentorati : Schürer Matthias, 1513.	VD16 H 2501 OCLC 632359684 BSB-ID 13166503

Piśmiennictwo dotyczące historii i filozofii starożytnej					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/ tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/ nakładca), rok wydania	Nr indentyfikacyjny katalogów międzynarodowych
4	St.Dr. 74A	Dictys Cretensis	<i>Dictys Cretensis de historia belli Troiani et Darses Priscus de eadem Troiana</i> [74] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 73 – St.Dr. 74	Venetiarum : Pensi Cristoforo de, 1499.	OCLC 183927716
5	St.Dr. 75	Marcus Tullius Cicero, Philippo Beroaldo	<i>Commentarii questionum Tusculanarum</i> 263, [33] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „LV” Sygnatura na bloku: „LV” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 76	Parhisu : Petit Jean, 1509.	BV011326657 OCLC 57409200 BSB-ID 13200018
6	St.Dr. 96	Cristoforo Landino	<i>Christophori Landini Florentini Camaldulensium disputationum opus doctrine & elegantię plenissimum</i> [9], 84 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 95 – St.Dr. 97	Parisiis : Petit Jean, 1511.	OCLC 1236015842

Piśmiennictwo dotyczące historii i filozofii starożytnej					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
7	St.Dr. 120	Homerus	<i>Homeri: grecoru[m] poeta-ru[m] clarissimi Yliadu[m] opus per pindaru[m] thebanu[m].: e greco in latinum traductum</i> 29 k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 121	Lipczk : Herbipolen(sis) Martinus, 1507.	VD16 H 4683 OCLC 164862902 BSB-ID 2808874
8	St.Dr. 141	Lucianus, Samosatensis	<i>Lukianu Samosateōs Theōn Dialogoi: una cum interpretatione e regione Latina ; nusq[uam] antea impressi = Lvciani Samosatensis Deorvm Dialogi numero. 70</i> [84] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „LVI” Sygnatura na bloku: „LVI” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współprawnych woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 142 – St.Dr. 148	Argentine : Schott Johann, 1515.	VD16 L 2955 OCLC 165558423 BSB-ID 1494591

Piśmiennictwo dotyczące historii i filozofii starożytnej					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
9	St.Dr. 142	Lucianus, Samosatensis	<i>L. Luciani Samosateni Dialogi qui infrascripto carmine suis nominibus explicantur</i> [34] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 141 – St.Dr. 148	Lipsi : Lotter Melchior, 1514.	VD16 ZV 9915
10	St.Dr. 144	Marsilius Ficinus	<i>Marsilius Ficinus Florentinus De triplici vita</i> [99] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 141 – St.Dr. 148	[Bazylea] : [Amerbach Johann], 1506.	VD16 F 945 OCLC 311474581 BSB-ID 9403270
11	St.Dr. 145	Hipokrates/Johannes Reuchlin	<i>Hippocrates De Praeparatione hominis, ad Ptolemaeum regem</i> [6] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 141 – St.Dr. 148	Tubingæ : Anshelm Thomas, 1512.	VD16 H 3781 OCLC 633191620 BSB-ID 1613232
12	St.Dr. 146	Walahfrid von der Strabo	<i>Strabi Fuldensis monachi poete suauissimi. quonda[m] Rabani Mauri auditoris Hortulus: nuper apud Heluetios in S. Galli monasterio repertus. qui Carminis elegantia tam est delectabilis. q[am] doctrine cognoscendarum quarundam herbarum varietate utilis. Ad Grymaldu[m] abbatem</i> [12] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 141 – St.Dr. 148	Norinberge : Weyszenburger Jan, 1512.	VD16 W 770 OCLC 162309396 BSB-ID 9437908
13	St.Dr. 147	Lucianus, Samosatensis / Willibald Pirckheimer	<i>Lucianus de ratione conscribendæ historiæ, ex græco in latinum traductus</i> [19] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 141 – St.Dr. 148	Nurembergæ : Peypus Friedrich, 1515.	OCLC 258330579

Piśmiennictwo dotyczące historii i filozofii starożytnej					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
14	St.Dr. 148	Marcus Iunianus Iustinus	<i>Justini Historia ex Trogo Pompeio quattuor & triginta epithomatis collecta</i> [19], 140 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 141 – St.Dr. 147	[Paris] : Petit Jean, [1510].	BV001530911 OCLC 166119080 BSB-ID 974540
15	St.Dr. 219	Costaūzo Felici	<i>Constantii Felicii Dvrantini Vtrivsque Ivris Periti, De Coniuratione L. Catilinae, Liber unus: Omnibus doctae historiae ornamentis decoratus, lectu proinde maxime dignus, utilis, ac iucundus</i> [64] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Lipsiae : Blum Michael, 1535.	VD16 F 701 OCLC 311426244 BSB-ID 12955797
16	St.Dr. 220	Geldenhauer, Gerard	<i>Historia Batavica vna cum regum principum, illustrium scriptorum, oppidorum, gentis, nominibus, a Batone primo rege, ad Carolum gendrum...</i> [24] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Marpvrgica : [Rho-de Franz], 1533.	VD16 G 1015 OCLC 166112989 BSB-ID 966444
17	St.Dr. 222	Chiensis, Leonardus	<i>Historia Captae A Tyrcia Constantinopolis</i> [27] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Norimbergæ : Montanis Joanus & Neuber Ulrich, 1544.	VD16 L 1219 OCLC 231125272 BSB-ID 12510445
18	St.Dr. 748	Claudius Claudianus	<i>Clavdiani Opera</i> [198] k. Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „LXXII” Sygnatura na bloku: „LXXII” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 749 – St.Dr. 752	Viennæ : Wietor Hieronim, 1510.	VD16 C 4032 OCLC 81929654 BSB-ID 12541743

Piśmiennictwo dotyczące historii i filozofii starożytnej					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor/tłumacz	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
19	St.Dr. 749	Joachim Vadianus	<i>Vadiani, De Vndecim Milibus Virginum Oratio</i> [8] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 748 – St.Dr. 752	Viennæ : Wietor Hieronim, 1510.	BV019302837 OCLC 634889699 BSB-ID 12541681
20	St.Dr. 750	Decimus Ausonius Magnus	<i>De misera hominum vita ecloga concinna</i> [4] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 748 – St.Dr. 752	Viennæ : Wietor Hieronim, 1511.	VD16 A 4398
21	St.Dr. 751	Strabo, Walahfrid	<i>Strabi, Galli Poetae Et Theologi Doctissimi, Ad Grimaldum Coenobii, S. Galli Abbatem Hortulvs</i> [13] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 748 – St.Dr. 752	Viennæ : Wietor Hieronim, 1510.	VD16 W 769 OCLC 634888974 BSB-ID 12541675
22	St.Dr. 752	Francesco Ottavio Cleofilo	<i>Octauij Cleophilii Phansenis poete venustissimi De poeta[rum] cetu libellus</i> [17] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 748 – St.Dr. 751	Cracome : Ungler Florian, 1511.	OCLC 837458510 Estr. XV-XVIII t 23 s. 247.
23	St.Dr. 1016	Valerius Maximus	<i>Valerius Maximus : cum co[m]mento Oliuerii Arzignanensis : et pulcherrima ac vtilissima quadam tabula : nouiter excogitata : pluribus i[n] locis eme[n]datus ex antiquissimo simulq[ue] castigatissimo codice</i> 206, [9] k. Proweniencja: Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT” [I] Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapisy rękopiśmienne na bloku: „Valerius Maximus”, „Valerivs Maxi”	Venetii : De Lisona, 1503.	BV001706700 OCLC 19926442 BSB-ID 1133788

Załącznik nr 4

Grecko-lacińskie leksykony językowe					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
1	St.Dr. 5	Guarna, Andreas	<i>Grammaticale Bellvm. Nominis & Verbi Regum, de principalitate oratio[n]is inter se co[n]tendentum</i> [16] k. Współprawne z sygn. St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Argentorat. : Schürer Matthias, 1512.	BV008504054
2	St.Dr. 21	Wimpfeling, Jacob	<i>Elegantiae medulla</i> [32] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekstlibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „LXXXIX” Sygnatura na bloku: „LXXXIX” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 22 – St.Dr. 24	Liptzk : Thanner Jakob, 1504.	VD16 W 3357 OCLC 165970452 BSB-ID 1172114
3	St.Dr. 22	Bebel, Heinrich	<i>Commentaria epistolarum conficiendarum</i> 202 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 21 – St.Dr. 24	Argentina : Brüniger Joannes, 1506.	VD16 B 1173 OCLC 645490623 BSB-ID 821527

Grecko-lacińskie leksykony językowe					
Lp.	Nr inwentarzewy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
4	St.Dr. 23	Jacobus Magdalius	<i>Erarii[m] aureum poetar[um], omnib[us] latinae linguae, cujuscu[m]que] etia[m] facultatis fuerint, p[ro]fessorib[us] accomodu[m], immo & o[mn]i[u]m poetar[um] sine ipsi[s] co[m]mentariis elucidativum, Denuo accuratissime revisum</i> [44] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 21 – St.Dr. 24	Colonie : Quentell Heinrich, 1502.	BV012040081 OCLC 633936375 BSB-ID 13223940
5	St.Dr. 24	Hermannus Torrentinus	<i>Vocabularius poeticus Sive Elucidarius Carminum et Historiarum</i> [45] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 21 – St.Dr. 23	Colonie : Cornelius de Zyrckzee, 1505.	VD16 T 1593 OCLC 6990319 BSB-ID 1128859
6	St.Dr. 76	Grapaldi, Francesco Mario	<i>Francisci Marij Grapaldi De partibus aedium Dictionari[us] lo[n]ge lepidissimus nec min[us] fructuosus</i> [16], 120 [1] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 75	Argentina : Prüss Johann, 1508.	BV019680752 OCLC 311218529 BSB-ID 12543202
7	St.Dr. 95	Mancinelli, Antonio	<i>Antonii Mancinelli Veliterni Sermonvm Decas Ad Angelvm Colotivm Aesinatem</i> [8], [110] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 94 – St.Dr. 97	Argentorati : Schürer Matthias, 1510.	VD16 M 504 OCLC 258092077 BSB-ID 900113

Grecko-lacińskie leksykony językowe					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
8	St.Dr. 99	Castellesi, Adriano	<p><i>Hadrianvs TT. S. Chryso-goni, S.R:E. Presb. Card. Batonien. De sermone latino, & modis latine loque[n]di. Eiusde[m] Venatio ad Ascaniu[m] card. item iter Iulij. II. pont. Ro. [8], 422, [1] k.</i></p> <p>Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „XCI” Sygnatura na bloku: „XCI” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współpracujących woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 100</p>	Basilea : Froben Johann, 1518.	VD16 C 1454 OCLC 165239259 BSB-ID 2135691
9	St.Dr. 100	Melanch-ton, Philipp	<p><i>Institvtiones Graecae Grammaticae: Accentuum exquisita ratio. Etymologia. Ex Homero, Thersita & Chelys cum scholiis [61] k.</i></p> <p>Współprawne z sygn.: St.Dr. 99</p>	Hangoæ : Anshelm Thomas, 1518.	VD16 M 3491 OCLC 312947139 BSB-ID 12157756

Grecko-lacińskie leksykony językowe					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
10	St.Dr. 1177	Luscinius, Ottmar	<p><i>Progymnasmata Graecanae litteraturae</i> [14] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT” [I] Sygnatura na bloku: „LXXXV” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Zapis rękopiśmienny na bloku: tytuły współprawnych woluminów Współprawne z sygn.: St.Dr. 1178 – St.Dr. 1179</p>	Argentorati : Knoblouch Johann, 1517.	VD16 N 30 OCLC 165752697 BSB-ID 888879
11	St.Dr. 1178	Gaza, Theodoros	<p><i>Introductivae grammatices: libri quatuor</i> [159] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1177 – St.Dr. 1179</p>	Parisiis : Gourmont Gilles de, 1516.	BV001676224 OCLC 165902013 BSB-ID 1105760
12	St.Dr. 1179	Tissard, Francois	<p><i>De Iudeorum ritibus compendium: Tabula elementorum hebraicorum ... Grammatica hebraica ... Tabula elementorum grecorum ... Abbrviationes grece</i> [89] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1177 – St.Dr. 1178</p>	Parrhisijs : Gourmont Gilles de, 1508.	BV010883040 OCLC 634580702 BSB-ID 13183177

Grecko-lacińskie leksykony językowe					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
13	St.Dr. 1182	Chrysoloras, Manuel	<i>Erōtēmata tu Chrysolōra = Grammatica Chrysolōrae</i> [62] k. Proweniencja: Zapis rękopiśmienny: „Omnis legendi labor legendo superatur Joannis Grauman sibi et Amicis comparabat” Ekslibris: „EX BIBLIOTHECA VETERIS OPPIDI REGIONOMONT” [I] Sygnatura na karcie tytułowej: „LXXXIII” Sygnatura na bloku: „LXXXIII” Pieczętka: „Stadtbibliothek Königsberg” [II] Współprawne z sygn.: St.Dr. 1183 – St.Dr. 1188	[Paris] : [Gourmont Gilles de], 1516.	OCLC 960766522
14	St.Dr. 1183	Gaza, Theodoros/ Desiderius Erasmus	<i>Theodori Gazae Thessalonicensis, Grammaticae institutionis liber primus</i> [70] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188	Basileæ : Froben Johann, 1516.	VD16 T 800 OCLC 165902017 BSB-ID 13203818
15	St.Dr. 1184	Gaza, Theodoros/ Desiderius Erasmus	<i>Beatus Rhenanus Selesta-diensis. Lvcae Edenbergio Avgvstano S.D.</i> [12] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188 W inwentarzu Biblioteki MWiM w Olsztynie druk został błędnie zapisany i policzony jako oddzielny wolumin. W rzeczywistości jest to część starego druku – sygn. St.Dr. 1183.	Basileæ : Froben Johann, 1516.	VD16 T 800 OCLC 165902017 BSB-ID 13203818

Grecko-lacińskie leksykony językowe					
Lp.	Nr inwentarzowy	Autor	Tytuł	Miejsce wydania, oficyna wydawnicza (drukarz/nakładca), rok wydania	Nr identyfikacyjny katalogów międzynarodowych
16	St.Dr. 1185	Gaza, Theodoros	<i>Theodori Viri Vndecynqve Doctissimi Liber Quartus & vltim[us] de co[n]structione</i> [4], 35, [1] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188	Lipsiæ : Schumann Velentin, 1516.	VD16 T 814 OCLC 166018814 BSB-ID 876241
17	St.Dr. 1186	Croke, Richard	<i>M. R. Croci, Londoniensis, Tabylae, Grecas Literas Compendio Discere cupientibus, sane q[uam] vtilis</i> [1], 69 k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188	Lipsiæ : Schumann Velentin, 1516.	VD16 C 5896 OCLC 634989599 BSB-ID 12543138
18	St.Dr. 1187	Luscinius Ottmar	<i>Collectanea sacrosancta graece discere cupientibus non aspernanda</i> [14] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188	Argentinen : Schott Johann, 1515.	VD16 N 23 OCLC 165994962 BSB-ID 848590
19	St.Dr. 1188	Hieronymus Aleander	<i>Elementale introductorium in Nominum, & Verborum declinationes Græcas</i> [15] k. Współprawne z sygn.: St.Dr. 1182 – St.Dr. 1187	Argentorati : Schürer Matthias, 1514.	OCLC 258041225

Załącznik nr 5

Lp.	Miejsce wydania	Oficyna wydawnicza (wydawca, nakładca)	Liczba druków	Razem
1	Augsburg	Würsung Marks & Grimm Siegmund	1	1
2	Bazylea	Amerbach Johann (IOANNES)	1	15
		Cratander Andreas	4	
		Froben Johann (IOANNES)	9	
		Petrum Henricum	1	

Księgozbiór Johanna Graumanna (1487–1541) w zbiorach ...

Lp.	Miejsce wydania	Oficina wydawnicza (wydawca, nakładca)	Liczba druków	Razem
3	Erfurd	Loersfeld Johannes	1	1
4	Freiburg	Wörlin	1	1
5	Hagenoae	Anshelm Thomas	2	2
6	Hamburg	Rhodi Francisci	1	1
7	Koloniam	Cornelium de Zyrckzee	2	7
		Werdenensis Martin	1	
		Quentell Heinrich	4	
8	Kraków	Ungler Florian	1	1
9	Leuven	Aosdensis Theodorici	1	1
10	Lipsk	Blum Michael	1	15
		Kelner Georg	1	
		Landsberg Martin	1	
		Lotter Melchior	3	
		Herbipolen(sis) Martinus	1	
		Schumann Velentin	2	
		Thanner Jakub	6	
11	Lyon	Mareschal Jacques	1	5
		Clein Johann	2	
		Campis Jannot de	1	
		Gryphius Sebastianus	1	
12	Mainz	Schöffler Johann	2	2
13	Marburg	Rhode Franz	1	1
14	Norymberga	Nieznany	1	12
		Eychennawer	1	
		Höltzel Hieronymus	1	
		Montanis Joanus & Neuber Ulrich	1	
		Petreius Johannes	2	
		Peypus Friedrich	4	
		Weyssenburger Jan	2	
15.	Paryż	Chaudière Regnault	1	18
		Petit Jean	9	
		Rembolt Johannes & Waterloes Berthold	1	
		Gourmont Gilles de	4	
		Bade Josse	2	
		Keysere Robert de	1	
16.	Pforzheim	Anshelm Thomas	1	1

Lp.	Miejsce wydania	Oficyna wydawnicza (wydawca, nakładca)	Liczba druków	Razem
17.	Praga	Anshelm Thomas	1	1
18.	Rzym	Nieznany	4	4
19.	Strasburg	Nieznany	1	24
		Brüninger Joannes	1	
		Flach Martin	1	
		Hupfuff Matthiaus	1	
		Knoblouch Johann	1	
		Köpffel Wolfgang	1	
		Prüss Johann	1	
		Rihel Wendellin	2	
		Schott Johann	5	
		Schürer Matthias	10	
20.	Tybinga	Anshelm Thomas	1	1
21.	Wenecja	Pensi Cristoforo de	1	2
		De Lisona	1	
22.	Wiedeń	Wietor Hieronim & Singriene Joannes	1	5
		Wietor Hieronim	4	
23.	Wittenberga	Rhau Georg	5	10
		Klug Josef	5	
24.	Wittenberga	Lotter Melchior	6	24
		Meyerberg Wolfgang	1	
		Rhau-Grunenberg Johan	7	
		Schirlentz Nickel	9	
		Schöffler Peter	1	
25.	Zürich	Froschauer Christoph	2	2

Załącznik nr 6

Lp.	Numer inwentarzowy	Opis oprawy
1	St.Dr. 2 – St.Dr. 14	Deska obleczone skórą. Kompozycja ramowa. Górna i dolna okładzina taka sama. Skóra wytarta. Pozostałości po zapinkach. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy, tworzące poziome garby na grzbiecie. W środku widoczne pergaminowe paski tworzące wzmocnienie wyklejek.

Lp.	Numer inwentarzowy	Opis oprawy
2	St.Dr. 15 – St.Dr. 16	Oprawa tekturowa ze skórzaną okładziną. Skóra świńska. Wytarte tłoczenia. Układ ramowy ze zwierciadłem (w nim wytłoczony ślepo owoc granatu). Widoczne pozostałości po rzemiennych wiązaniach. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy, tworzące poziome garby na grzbiecie.
3	St.Dr.21 – St.Dr. 24	Oprawa mnisza. Obleczenie w jasną skórę z ledwo widocznym tłoczeniem (owoc granatu). Zapinki metalowe. W środku widoczne paski pergaminu z rękopiśmiennym tekstem średniowiecznym, użyte jako wzmocnienie wyklejek.
4	St.Dr. 25 – St.Dr. 31	Deska oblezona ciemną, brązową skórą. Kompozycja ramowa. Górna i dolna okładzina taka sama. Skóra wytarta. Pozostałości po zapinkach. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy, tworzące poziome garby na grzbiecie. W środku widoczne pergaminowe paski tworzące wzmocnienie wyklejek.
5	St.Dr. 36 – St.Dr. 59	Oprawa mnisza, półskórek. Na okładzinie ledwo widoczne ślepe tłoczenia. Pozostałości po zapinkach. W dolnej oprawie ubytek deski. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące poziome garby na grzbiecie. Wewnątrz widoczne paski średniowiecznego rękopisu, które użyto jako wzmocnienie wyklejek i kart ochronnych. Na przedniej wyklejce widnieje rękopiśmienny spis dzieł współprawnych.
6	St.Dr. 73 – St.Dr. 74A	Oprawa mnisza, półskórek. Ubytek w przedniej i tylnej desce, brak jednej klamry. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące garby na grzbiecie. Kompozycja górnej i dolnej okładziny taka sama. Kompozycja ramowa ze zwierciadłem – wytłoczony owocu granatu z kwiatonami.
7	St.Dr. 75 – St.Dr.76	Oprawa mnisza, półskórek. Kompozycja okładziny ramowa ze zwierciadłem. Zwierciadło w formie kwiatu granatu – pędu ruty. Górna i dolna okładzina taka sama, tłoczona na ślepo. Dwie metalowo-rzemienne zapinki. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące poziome garby na grzbiecie.
8	St.Dr. 91	Oprawa wtórna. Ciemne płótno obleczone na tekturę.
9	St.Dr. 93 – St.Dr.93A	Oprawa kopertowa, wykonana ze świńskiej skóry. Na górnej i dolnej okładzinie widoczne wytarte, ślepe tłoczenia. Karty przybyszowe wykonane z pergaminu ze średniowiecznym zapisem rękopiśmiennym. Wyklejki wykonane ze średniowiecznej makulatury.
10	St.Dr. 94 – St.Dr. 97	Oprawa mnisza, półskórek. Skóra jasna ze ślepymi tłoczeniami. Zapinki metalowo-rzemienne. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy, tworzące poziome garby na grzbiecie.
11	St.Dr. 98	Deska oblezona brązową skórą. Ubytki w oprawie. Pozostałości po skórzanych zapinkach – dwie kute klamery. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące garby na grzbiecie. Oprawa zdobiona, kompozycja ramowa ze zwierciadłem – wyciskane motywy roślinne. Górna i dolna okładzina o różnych kompozycjach. Wyklejki wykonane ze średniowiecznej makulatury.

Lp.	Numer inwentarzowy	Opis oprawy
12	St.Dr. 99 – St.Dr. 100	Deska oblezona w jasną skórę. Kompozycja ramowa ze zwierciadłem. Ślepe tłoczenia. Górna i dolna okładzina taka sama. Pozostałości rzemiennych wiązań. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące poziome garby na grzbiecie. Na górnej okładzinie wytarty zapis rękopiśmienny.
13	St.Dr. 101 – St.Dr. 109	Oprawa mnisza, półskórek. Deska oblezona w jasną skórę. Wytarte ślepe tłoczenia. Zapinki metalowo-rzemienne. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące poziome garby. Karty wzmacniające z zapiskami rękopiśmiennymi.
14	St.Dr. 118	Oprawa wtórna, tekturowa. Na bloku woluminu tytuł dzieła i data wydania oraz ozdobne motywy roślinne.
15	St.Dr. 120 – St.Dr. 121	Deska oblezona brązową skórą. Okładzina uszkodzona, odrywa się od bloku książki. Kompozycja ramowa ze zwierciadłem – wyciskane motywy roślinne. Górna i dolna okładzina z innymi kompozycjami. Okucia narożne górnej i dolnej okładziny. Pozostałość po metalowej zapince na górnej okładzinie. Blok szyty na trzy zwięzy tworzące garby na grzbiecie. Górna oprawa ze złotym tłoczeniem „I.N.R.I.” oraz „HOMERVS MCCCCCXV”. Oprawa wykonana została w warsztacie warmińskim.
16	St.Dr. 131 – St.Dr. 134	Oprawa mnisza, półskórek. Na okładzinie wytarte ślepe tłoczenia. Na grzbiecie bloku naklejka z tytułem. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące poziome garby. Dwie zapinki metalowo-rzemienne.
17	St.Dr. 139 – St.Dr. 140	Oprawa mnisza, półskórek. Na skórze ślepe odciski postaci: Wenus, Pallasa i Lukrecji. Na grzbiecie fragment naklejki z tytułem. Brak zapinek, pozostały tylko metalowe blaszki na górnej okładzinie. Blok szyty na trzy zwięzy tworzące garby na grzbiecie.
18	St.Dr. 141 – St.Dr. 148	Oprawa mnisza, półskórek. Skóra jasna, ze ślepyimi tłoczeniami. Dwie metalowo-rzemienne zapinki. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące poziome garby na grzbiecie. Karty przybyszowe wykonane ze średniowiecznego rękopisu.
19	St.Dr. 161 – St.Dr. 169	Deska oblezona w brązową skórę. Ślepe tłoczenia. Górna i dolna okładzina taka sama. Pozostałości zapinek. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące poziome garby na grzbiecie. Przednia okładka częściowo oderwana od bloku książki.
20	St.Dr. 191 – St.Dr. 210	Oprawa tekturowa, wtórna.
21	St.Dr. 216 – St.Dr. 230	Deska oblezona w brązową skórę. Kompozycja ramowa ze ślepyimi tłoczeniami. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące garby na grzbiecie. Pozostałości po zapinkach. Brak klamer. Oprawa bardzo zniszczona. Na bloku książki widoczne liczne zalania.
22	St.Dr. 461 – St.Dr. 472	Oprawa mnisza, półskórek. Jedna metalowo-rzemienne zapinka. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy. Karty ochronne wykonane ze średniowiecznego rękopisu.

Lp.	Numer inwentarzowy	Opis oprawy
23	St.Dr. 473 – St.Dr. 480	Oprawa mnisza, półskórek. Pojedyncza zapinka metalowo-rzemienna. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy.
24	St.Dr. 483 – St.Dr. 487	Deska oblezona w skórę. Kompozycja ramowa ze zwierciadłem. Na górnej okładzinie wytłoczone fragmenty tytułów oraz motywy roślinne. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące garby na grzbiecie. Brak zapinek.
25	St.Dr. 748 – St.Dr. 752	Skóra oblezona na deskę. Pozostałość po rzemiennych zapinkach. Jako kart ochronnych użyto średniowiecznego rękopisu. Wyklejki wykonano z karty z wierszem Andrzeja Trzecieckiego (1525–1584), <i>De operis huius editione carmen</i> .
26	St.Dr. 1016	Deski oblezone brązową skórą. Dolna i górna okładzina zdobiona wg tego samego schematu. Ślepe tłoczenia. Zwierciadło ozdobione motywem ruty. Bordiura zewnętrzna ze zdobieniami z motywem <i>arbor vitae</i> . Urwane kłamy. Blok szyty na cztery podwójne zwięzy tworzące garby na grzbiecie. Fragmenty pergaminowych wyklejek.
27	St.Dr. 1177 – St.Dr. 1179	Oprawa mnisza, półskórek. Skóra jasna z przetartymi tłoczeniami. Metalowo-rzemienne zapinki. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy, tworzące poziome garby na grzbiecie.
28	St.Dr. 1182 – St.Dr. 1188	Jasna skóra ze ślepymi tłoczeniami w kompozycji ramowej. Blok szyty na trzy podwójne zwięzy tworzące garby na grzbietach. Widoczne ślady po zapinkach rzemiennych.

Bibliografia

- Arbusow L., *Ueber einige Stammbücher in der Stadtbibliothek zu Königsberg*, „Jahrbuch für Genealogie, Heraldik und Sphragistik” 1895, s. 157–162.
- Chlebus E., *Śladami introligatorstwa warmińskiego. O późnogotyckim warsztacie przypisywanym do Lidzbarka*, [w:] *Introligatorzy i ich klienci*, red. A. Wagner, Toruń 2017, s. 25–48.
- Chłosta-Zielonka J., *Działalność Jana Grabowskiego w Olsztyńskim w latach 1945–1947 w świetle sprawozdań dla Ministerstwa Kultury i Sztuki*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2004, nr 3, s. 361–372.
- Chwalewik E., *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*. T. 1, Warszawa–Kraków, 1926–1927.
- Cygański J., *Hieronim Skurpski (1914–2006)*, „Rocznik Olsztyński” 2009, t. 18, s. 449–453.
- Geschichte der Stadtbibliothek zu Königsberg*, hrsg. C. Krollman, Königsberg 1929.
- Gołda-Sobczak M., *Zwalczanie kultu obrazów w dobie reformacji*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2017, t. 49, z. 2, s. 255–269.

- Jurkowlaniec G., *Apologia reformacji, panegiryk dla tłumacza i epitafium dla korektora. Jeszcze jeden nieznanый wiersz Andrzeja Trzecieckiego*, „Pamiętnik Literacki” 2020, z. 2, s. 213–225.
- Krollmann C., *Johannes Poliander und sein Freundeskreis*, „Mitteilungen des Vereins für die Geschichte von Ost – und Westpreußen” 1941, Jg. 16, nr 2/3, s. 20–27.
- Lambert M., *Herezje średniowieczne. Od reformy gregoriańskiej po reformację*, Gdańsk –Warszawa 2002.
- Lewandowska I., *Trudne dziedzictwo ziemi. Warmia i Mazury 1945–1989*, Olsztyn 2012.
- Małek J., *Moje Prusy, moje Mazury. Szkice z dziejów Prus Książęcych, Królewca i Mazur*, Dąbrówno 2009.
- Małek J., *Prusy Książęce a Prusy Królewskie w latach 1525–1548*, Warszawa 1976.
- Michalska B., *Z historii zbiorów Biblioteki Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Komunikat*, [w:] *Zabytkowe zbiory biblioteczne w województwie warmińsko-mazurskim. Stan zachowania*, red. Z. Jaroszewicz-Pieresławcew, D. Konieczna, Olsztyn 2015, s. 37–53.
- Oracki T., *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*, Warszawa 1983.
- Pisanski G.C., *Entwurf einer preussischen Literaturgeschichte in vier Büchern*, hrsg. V.R. Philippi, Königsberg 1886.
- Strutyńska M., *Struktura proveniencyjna zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Przewodnik po zespołach. Problemy badawcze i metodologiczne*, Toruń 1999.
- Szwejkowska H., *Książka drukowana XV-XVIII wieku. Zarys historyczny*, Wrocław–Warszawa 1983.
- Thielen P.G., *Poliander (Graumann) Johannes*, [w:] *Altpreussische Biographie*, Bd. 2, Marburg/Lahn 1967, s. 513.
- Tondel J., *Biblioteka Zamkowa (1529–1568) księcia Albrechta Pruskiego w Królewcu*, Toruń 1992.
- Tondel J., *Książka w dawnym Królewcu Pruskim*, Toruń 2001.
- Urkundenbuch zur Reformationsgeschichte des Herzogthums Preussen*. Bd. 3: *Urkunden*. T. 1: *1523 bis 1541*, hrsg. P. Tschackert, Leipzig 1890, s. 434.

Strony internetowe:

<https://frombork.art.pl/pl/katalog-starodrukow-k/> [dostęp 29.03.2022].

<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=simpleSearch&cqlMode=true&query=id-n%3D101016603> [dostęp 13.10.2022].